

Volume 56, No. 4 • Fall 2021

Сѣаза Православља

THE PATH OF ORTHODOXY

The Official publication of the The Serbian Orthodox Church in North, Central and South America

МИР БОЖИЈИ
ХРИСТОС СЕ РОДИ!

PEACE FROM GOD
CHRIST IS BORN!

Inside

- 3 *Christmas Greetings* from Serbian Patriarch PORFIRIJE
- 7 Interview with Serbian Patriarch Porfirije for „International Life“
- 14 Ordination at St. Stevan's Cathedral in Alhambra
- 15 **In Memoriam:** Bishop Lavrentije of Sabac
- 18 **In Memoriam:** Bishop Luka (Kovacevic) of Western Europe
- ~
- 19 *Божийна Посланица* Патријарха Српског ПОРФИРИЈА
- 23 Интервју Патријарха Српског Г. Порфирија за „Међународни живот“
- 30 Слово о Светом Сави
- 34 Биљка са Срцем у новом дечијем Мартирологиону Цркве
- 36 Света Архијерска Литургија и рукоположење у храму Светог Стефана у Алхамбри
- 37 Богојављење – Христe, Боже, Који си се јавио и свет просветио, слава Теби!
- 38 The Prologue of Ohrid, Lives of Saints, Hymns, Reflections, and Homilies for Every Day of the Year (Revised and Expanded)

With the Blessings
of the Episcopal Council
The Path of Orthodoxy

The Official Publication of the Serbian
Orthodox Church in North, Central and
South America

Editorial Staff

V. Rev. Milovan Katanic

1856 Knob Hill Road, San Marcos, CA 92069
Phone: 442-999-5695
frmilovan@hotmail.com

V. Rev. Dr. Bratso Krsic

3025 Denver Street, San Diego, CA 92117
Phone: 619-276-5827
FrBratso@aol.com

V. Rev. Thomas Kazich

P.O. Box 371, Grayslake, IL 60030
Phone: 847-223-4300
tkazich@owc.net

Technical Editor

Denis Vikić

denis.vikic@gmail.com

The Path of Orthodoxy is a quarterly publication. Issues are available in PDF format at www.serborth.org.

Letters to the Editor are welcome. All letters and manuscripts submitted for publication must be signed and contain the author's name and address and maybe edited for purposes of space and clarity. Material must be submitted via email in MS Word format.

Business Address:

1854 Knob Hill Rd., San Marcos, CA 92069
E-mail: webmaster@serborth.org

The Serbian Orthodox Church
to her spiritual children at Christmas, 2021

PORFIRIJE

By the Grace of God

Orthodox Archbishop of Pec, Metropolitan of Belgrade Karlovci and Serbian Patriarch,
with all the Hierarchs of the Serbian Orthodox Church to all the clergy, monastics, and all the sons and daughters
of our Holy Church: grace, mercy and peace from God the Father, and our Lord Jesus Christ, and the Holy Spirit,
with the joyous Christmas greeting:

PEACE FROM GOD! CHRIST IS BORN!

*Glory to God in the highest,
And on earth peace, goodwill toward men!*
St. Luke 2:14

We know that the birth of Bethlehem's Divine Child is at the center of the world's history and that the Christian wreath of values is founded upon the salvation of mankind in our Lord Jesus Christ. The birth of the God-Man surpasses even the creation of the world, for with the arrival of God's Light in the world, under the arch of a humble cave near God's city of Jerusalem, mankind was enlightened by the possibility of eternal life. In the Light which has shone forth in darkness but which has not been overcome by the darkness (cf. St. John 1:5), Christian culture and civilization have blossomed. The New Adam has replaced the old one so that the Holy Spirit renews the entire creation through Him. "If anyone is in Christ, he is a new creation", exclaims the Apostle Paul, "the old things have passed away; behold, all things have become new!" (2 Corinthians 5:17) In this spirit the Evangelist John gives us the glad tidings that everything has come into existence through God's Logos (St. John 1:1-3), Who took upon Himself human nature and restored the communion between God and mankind, making the covenant between them eternal.

Love, dear brothers and sisters, is the primordial mover of all the events in the history of salvation, and especially in the coming of the Christ Child, the little God, into the world at Christmas, so that we can only experience the beauty and strength of today's Feast Day with pure love. Moved by love, God created the world and mankind. Guided by love, He came down amongst us, causing humanity to receive into its bosom the Divine, as well as causing the Uncreated to embrace the perishable. In all the wisdom of the Holy Fathers of the Church, the central thread stands out that the Son of God became one of us so that by grace we may become what He is. God's love made the created world, not to be overcome or destroyed by divine power in the God-Man Christ, but to be healed and saved by following the narrow path of the Lord's humility. That is why in today's festal joy, it is important to understand that the birth of the God-Man in the humble cave of Bethlehem invites us to true love, imbued with a sincere sense of brotherhood among people. Hence, the joy of the feast day should be nourished by the nobility of our Christian witness, love guided by our care for others, and not the selfish illusions of communal life that the global culture, especially in these holidays, uses for commercial purposes, without bringing true peace and pure joy. Let us, therefore, draw near to each other by entering into the humility of Bethlehem's cave, and let us see that the Son of God was born to show us that we need each other, God to man and man to God, friend to friend and relative to relative, everyone to everybody, for the one without the other cannot exist! Let us not burden ourselves with the question of who is our neighbor, but instead of evaluating what others are doing towards us, let us ask ourselves to whom are we neighbors and what are we doing for others. Let us, therefore, be neighbors to everyone to whom we are directed by the measure of Christ's love.

If this principle of love comes to life in us, we will, in this world which deeply yearns for love, have germinated the sprout of salvation and will nurture it. There is no true and eternal love without Christ the Savior in Whom God's love toward man and man's love toward God have met and united. Saint Justin of Celije's thought that *only love has the fragrance of immortality, for its fragrance is that of God* resounds with the power of the Gospel. Love teaches us the possibility of growth in God and eternal life in Christ's love. If we neglect Christ's love within us, we fall into a tragic dead end, but if we renew it with effort and grace, we grow towards the fullness of life. The source of spiritual joy is love, the source of unconquerable moral courage amid life's difficult trials.

Our people, who in these joyous days bring to life the tradition of exchanging God's peace amongst themselves, have known this from ancient times. In family and neighborhood, amongst relatives and in the workplace, in all places where we find ourselves, reconciliation with God and one's neighbors is accompanied with the ancient greeting – *Peace from God, Christ is born!* With this greeting the biblical prophecy of the great Isaiah is made manifest: *"For unto us a Child is born, unto us a Son is given... And His name will be called Wonderful, Counselor, Mighty God, Everlasting Father, Prince*

of Peace." (Isaiah 9:6) Let us therefore during these blessed days pray to the Lord and King of peace (cf. Hebrew 7:2), to extinguish animosity among nations, to save people throughout the world, and that He be merciful and love mankind so that we may be worthy of our ancestors according to flesh and spirit; that we be worthy of the blessing promised to us from prophets of old, given to us in the God-Man Christ.

And as we prayerfully look at each other during these holy days, the feeling that our joy is not complete smolders in our hearts. We celebrate the birth of Christ the Savior in a world filled with fear and unrest, an atmosphere of misunderstanding, mistrust, and intolerance, leading all the way to estrangement and exclusion stemming from an advanced culture of selfishness and the exhibition of individualism, essentially the leading values of the global consumer mentality. Besides this, in a world of constant change in which the only thing that is not evaded is the fear of the loss of life's security, it is as if today's man is not being helped by medical, industrial, and technological achievements. It seems as if our society in essence is no longer the same, for scientific and technological contributions, under the influence of informational technology, tend to change the way of communication among people, ever increasing their estrangement and loneliness. It is enough to see the insecurity surrounding curing basic illnesses, so that fear takes on an extreme existential form.

All this describes the atmosphere which was prophetically described by Ivo Andric, our Nobel laureate, who said that *the real and the biggest danger is not the actual danger, but rather the fear that is within us*. The Divine-Child Christ casts out that fear from us. This is witnessed by His beloved disciple John: *"There is no fear in love; but perfect love casts out fear, because fear involves torment. But he who fears has not been made perfect in love."* (1 John 4:18) But, before the Apostle of love, the message that unites many was written in the Old Testament: *"Fear not, for I am with you; be not dismayed, for I am your God. I will strengthen you, yes, I will help you, I will uphold you with My righteous right hand."* (Isaiah 41:10) Therefore we need to search for the answer to our situation today which weighs on us in the words which our Lord Christ said to his disciples before His suffering: *"In the world you will have tribulation; but be of good cheer, I have overcome the world."* (St. John 16:33) Let us rejoice, therefore, brothers and sisters, for the Victor comes to us at Christmas! Let us cast out the shade of fear, despite difficulties, and with a strong faith in God let us celebrate the birth of the God-Man, Whose New Testament name, Emanuel, strengthens us with its powerful literal meaning – *God is with us*. (Isaiah 7:14)

In the joy of this Christmas feast day, with explicit pastoral care and responsibility, we send our paternal greeting and prayers for our sisters and brothers in the homeland and diaspora, wherever Orthodox Serbs live, but especially to those in Kosovo and Metohija, our spiritual and national cradle. We send them the message that we know their trials are still present, but their Mother Church has always been with them, and she will continue to be so. Today we are with all of you, spiritually and prayerfully, in all places where you may be living. Every Orthodox home becomes a little Bethlehem in which the meaning of the yule log (badnjak) and the warming straw permeates us; in which together, we sing the song: *"Your Nativity, O Christ our God, has shone to the world the Light of wisdom..."*

With exceptional respect and gratitude we today wish a blessed and merry Christmas to all doctors and health care workers, for whom we offer our prayers to the Divine Infant Christ! We also pray for the sick and their speedy recovery, and that the epidemic that has attacked the world fades away! We also pray that we, Orthodox Christians, no longer fear for our lives and that we do not draw back in the face of the dangers which accompany the illness caused by the spread of the virus; rather, that we have a strong confidence in God, the true Physician of our souls and bodies, and that the feeling of fear stimulated by the suggested "social distancing" will not prevent us from doing that which is for the benefit of our neighbors and of the communities to which we belong in every way: spiritual, family, business. For us Orthodox Christians, this lesson has an eternal value: *"You have seen the face of your brother, you have seen your God."* A centuries-long examination of our godlike nature has concluded that it is always directed towards communion with God, our brothers and sisters, and with the all of nature. The Church, therefore, calls us all during this pandemic to observe reasonable guidelines and recommendations of governmental and other relevant state and local institutions where our people live, but at the same time she reminds everyone to avoid exclusion; she calls us to respect human freedom as the highest and most valuable of God's gifts given to mankind. Keep in mind the call of the Apostle Paul: *"Stand fast therefore in the liberty by which Christ has made us free, and do not be entangled again with a yoke of bondage."* (Galatians 5:1) Let us remain free, but nonetheless responsible, safeguarding others and ourselves.

Confronting then the global threat of the Corona virus in this way, let us understand above all that man is created to labor in this world as the only true worker of stability and survival. Depending on the use of his free will, he may also be the only disruptive factor, the only real virus. By his disruption of human nature and violence against creation, man disturbs the magnificent harmony of everything God has created. In that sense the Corona virus, like any other virus, only reflects an incomparably deeper problem. Therefore it is, among other things, one expression of an instructional warn-

ing to man to return to the commandments of God, because when nature is violated and not lived in accordance with the order that God has established, it ceases to be our peaceful habitat. Nature remembers and suffers injustice for a long time, but sooner or later, she fights back. Nature therefore, must be respected, cherished, and preserved as God's most valuable gift.

The meaning of Christmas consists precisely in the fact that the Divine-Child Christ, in the event of His miraculous birth, once and for all gives us the possibility of restoration from our virus-like actions and the unique possibility of again restoring our relationship with God, creation and people. Let us be sober about it, listening to what the verses of John of Damascus, the great saint and church poet, tell us in the light of the Feast Day: *"Heaven and earth are glad today, as the prophets said, and angels and men keep spiritual festival, for God, born of the Virgin, has appeared in the flesh to those who sit in darkness and shadow: the cave and the manger receive Him; the shepherds proclaim the wonder; the magi from the East bring gifts to Bethlehem: and with our unworthy lips we offer Him the praise of the angels: Glory to God in the highest, and on earth, peace!"*

May this day on which our Salvation and Redeemer Christ was born be happy and blessed by God. With these wishes and prayers to the Divine Infant Christ we, as a whole conciliar church body and also personally, wish you every true good in the New Year 2022.

PEACE FROM GOD – CHRIST IS BORN!

Given at the Serbian Patriarchate in Belgrade at Christmas, 2021.

Your intercessors before the cradle of the divine Christ-Child:

Archbishop of Pec, Metropolitan of Belgrade-Karlovci and Serbian Patriarch PORFIRIJE	Bishop of Austria and Switzerland ANDREJ
Metropolitan of Dabro-Bosna CHRYSOSTOM	Bishop of Bihac-Petrovac SERGIJE
Metropolitan of Montenegro and the Coastlands JOANIKIJE	Bishop of Timok ILARION
Bishop of Sabac LAVRENTIJE	Bishop of Nis ARSENIJE
Bishop of Srem VASILIJE	Bishop of Buenos Aires and South Central America KIRILO
Bishop of Banja Luka JEFREM	Bishop of Australia and New Zealand Metropolitanate SILUAN
Bishop of Budim LUKIJAN	Bishop of Dalmatia NIKODIM
Bishop of Banat NIKANOR	Bishop of Osek-Polje and Baranja HERUVIM
Bishop of New Gracanica-Midwestern America LONGIN	Bishop of Valjevo ISIHIJE
Bishop of Canada MITROPHAN	Bishop of Budimlje and Niksic METODIJE
Bishop of Backa IRINEJ	Bishop of Zahumlje and Hercegovina DIMITRIJE
Bishop of Great Britain and Scandinavia DOSITEJ	Vicar Bishop of Moravica ANTONIJE
Bishop of Zicha JUSTIN	Vicar Bishop of Remezijan STEFAN
Bishop of Vranje PAHOMIJE	Vicar Bishop of Toplica JEROTEJ
Bishop of Sumadija JOVAN	Vicar Bishop of Hvosan JUSTIN
Bishop of Branicevo IGNATIJE	Vicar Bishop of Mohac DAMASKIN
Bishop of Zvornik-Tuzla FOTIJE	Vicar Bishop of Marca SAVA
Bishop of Mileseva ATANASIJE	Vicar Bishop of Hum JOVAN
Bishop of Düsseldorf and Germany GRIGORIJE	
Bishop of Ras and Prizren TEODOSIJE	THE ORTHODOX ARCHDIOCESE OF OCHRID:
Bishop of Western America MAXIM	Archbishop of Ochrid and Metropolitan of Skoplje JOVAN
Bishop of Gornji Karlovac GERASIM	Bishop of Polog and Kumanovo JOAKIM
Bishop of Eastern America IRINEJ	Bishop of Bregalnica MARKO
Bishop of Krusevac DAVID	Vicar Bishop of Stobi DAVID
Bishop of Slavonia JOVAN	

INTERVIEW WITH SERBIAN PATRIARCH PORFIRIJE FOR „INTERNATIONAL LIFE“, A MAGAZINE OF THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF THE RUSSIAN FEDERATION

Your Holiness! You celebrated your 60th birthday last year, and earlier you were elected Patriarch of Serbia. Allow me to congratulate you on both your birthday and on your election.

It is an exceptional honor for me to communicate with the readers of your famous and influential magazine. I am very grateful for this. I consider it my duty to take this opportunity to remind your audience of the centuries-old ties of the Serbian Church – and the Church is nothing but the entire baptized people of God – with Russia. I will not talk about the Middle Ages, or the era of Count Sava Vladislavich-Raguzin, or even about the entire twentieth century, which was marked, on the one hand, by suffering, and on the other, by the strengthening and deepening of our fraternal relations after the arrival of Russian refugees

in Serbia and to our other lands. We see that over the first two and a half decades of the third millennium, our ties in the economic and political fields have become even stronger. And in the spiritual realm, of course, they have become, I would say, much stronger than ever before. The contribution to the achievement of such an exceptional quality of relations was made by those who represented the Russian Federation in Serbia as ambassadors. Different in temperament and external features, all of them – thanks to their human qualities, their friendliness, moreover, their brotherly attitude is recognized not only by politicians, but, I would say, by everyone in Serbia. Today I am pleased to exchange views with Ambassador Alexander Botsan-Kharchenko, whose humility, almost monastic, gives weight and solidity to his views and

reasoning. I must prayerfully remember Ambassador Vitaly Churkin of blessed repose, who is remembered for defending the interests of our people as well as defending justice and international law, as a kind of knight of diplomacy and a hero. May the Lord forgive his soul. Of course, the personality of Minister Lavrov is significant for the last decades of international politics and diplomacy. The Serbian people, unfortunately – or fortunately – after all, only God knows – are too often at the center of politics and diplomatic competition. Therefore, we always look forward to the speeches of His Excellency Minister Lavrov at international forums or in world capitals.

Thank you for your congratulations. I am grateful, first of all, to the Lord for everything that he has given me in life. My personal maxim would be the words of the holy apostle Paul: What do you have that you did not receive? And if you did receive it, why do you boast as though you did not? (1 Cor. 4:7). Perhaps the wisdom of life is achieved when a person experiences a spiritual moment in which he realizes that everything is a gift from God, and that he himself and everything he does is a gift in return for the gift he has received from God.

Jubilees, on the other hand, allow a person to look at his life from a certain distance and see how much he served others, remembering that the Lord came into this world to serve – and not to be served by people – and to give his life as a ransom many.

At the beginning of last year, speaking of Kosovo and Metohija, to quote Patriarch Irinej of blessed repose, you emphasized that “our long-suffering Kosovo and Metohija, our spiritual Jerusalem, remains our biggest concern.” Now we again periodically hear about attacks on Orthodox churches and robberies in them. What do you see as the biggest problem: is it a manifestation of ordinary crime or a manifestation of hostility on the part of nationalist or radical forces, or is it the inaction of the authorities, or the lack of their law enforcement activities?

Ever since the late 1980s, the impression has been that the Albanian population is disciplined and united in achieving political goals. Perhaps this is a natural consequence of the clan structure. However, it would be much more accurate to say that the attacks you are talking about are a product of all the factors you mentioned. However, you did not name one – it is a foreign factor,

which, perhaps, did not incite or inspire attacks, but since July 1999 it allows one to turn a blind eye to them.

For us, however, the most important thing is that Kosovo and Metohija are our spiritual Jerusalem. For thousands of years after the Exodus, Jews in the Diaspora said, “See you next year in Jerusalem.” Our Serbian youth greet each other with the words “See you next year in Prizren”, thus showing that they keep the memory that Prizren is the city of Serbian kings, the capital city, the city of Dusan. So that everyone knows that, for example, the value of the Church of the Virgin Levishka, named after a medieval toponym, cannot be measured by any earthly treasures. However, they do not call for conflict or any aggression. Our path, the path of our state, our people and the Church is the path of dialogue, peaceful coexistence, respect for every person, for all positive human convictions. But this does not mean that the Church is showing any relativism on this issue. On the issue of Kosovo and Metohija, the promised Serbian land, the Church, and the patriarch personally, seeks to directly, systematically, in various ways influence the spirit of the time, the very essence of the people, the total social, political and cultural circumstances in the state so that the nature of the reasoning of the younger generations, expressed in the maxim “See you next year in Prizren” remained a constant paradigm.

We are extremely grateful for the support in the struggle for justice and peace in Kosovo and

Metohija, to the Russian state, which does not hesitate to veto the UN Security Council. Also, the Russian Orthodox Church and other local Orthodox Churches, the Greek and Slavic worlds, as well as Pope Francis. I remain hopeful that in the Western world there will be more such personalities, artists, intellectuals such as Mr. Handke or the archaeologist and historian Gabriel Mille, who called the frescoes of Kosovo and Metohija the most beautiful works of medieval Europe and said: “Serbs, do not be afraid, you and your frescoes are needed by the world and its history!”

What are the conditions like there in regards to organized spiritual life organized there?

Some parallels arise between the spiritual life in Kosovo and Metohija and the spiritual life in Europe, more precisely, in its western part. In the southern Serbian region, many churches have been destroyed, looted,

desecrated – that’s why they are empty. In Europe, too, there are a large number of empty churches. The only difference is that they are not destroyed or defiled by those who do not want Christ and His Church. Temples where liturgies have been served for centuries have now been turned into restaurants, shopping centers, tourist attractions, discos and similar places of mass entertainment. Perhaps this is where the indifference to the destruction of churches in this part of Europe and the suffering of Christians originates.

I ask readers to forgive me if my words sound bitter and sour to them. But this is due to the fact that the Mushutiste Monastery of the 14th century, in which Bishop Pavle, the future Patriarch of Serbia, ordained me in 1985, in 1999 – as you have already noted – it was destroyed to the very foundation. The parish church, also from the 14th century, was also destroyed. All Serbian houses were burned. The Serbs expelled from the village of Mushutishte, if they are not hindered, come every year to the ruins of the church where I was ordained for Pentecost – the church was dedicated to the Holy Trinity – and the Holy Liturgy is served there. Such is the picture of the spiritual life in Kosovo and Metohija. Where the temple was destroyed or burned, if permitted by the local authorities, the service takes place once a year – on the day of the saint in whose honor the temple was dedicated. On this day believers gather. In the north of the region, where the Serbian Orthodox people remain in the absolute majority, church life can be said to proceed normally, as usual, as in all other regions of Serbia, the Republic of Srpska, Montenegro, etc. In the so-called Serbian enclaves – and in fact real ghettos where the Albanian population predominates, which I would call the greatest shame for Europe of the 21st century – spiritual life exists. In every enclave, every ghetto there is a priest or hieromonk who conducts services in the temple on a permanent basis. We can say that the services are held as usual. But this “usual” must be understood very, very conditionally: everyday life is closed within enclaves, sometimes within one or two streets, and going outside is very risky, especially for women and children. Taking into account all these circumstances – coupled with the COVID-19 pandemic, which also affected the southern Serbian region – we can say that the spiritual life is very well organized. And this is to the credit of the Bishop of Ras and Prizren His Grace Teodosije, together with his monastics, the priests and faithful people.

This year marks the 80th anniversary of the beginning of the genocide of the Serbian people in the Independent State of Croatia, where hundreds of thousands of Serbs were brutally murdered in

concentration camps. How does the Serbian Orthodox Church commemorate this date?

The Divine Liturgy is always at the center of all events held by the Church on the occasion of anniversaries. So, of course, it will be this spring, on the next anniversary of the beginning of this terrible, unprecedented suffering, the genocide committed against the Serbian Orthodox people, our Gypsy brothers and our Jewish brothers on the territory of the puppet Nazi project, which received the name “Independent State of Croatia”.

The liturgy on this occasion, God willing, we will serve in Jasenovac, where the largest number of people were killed, as well as in other places. The Divine Liturgy, which we are to serve as a conciliar body during the next spring meeting of the Holy Assembly of Bishops, will also be held in memory of the martyrdom of those who fell victim to what is probably the most cruel and inhuman, yet clearly planned and systemic extermination of an individual people in modern history. The purpose of the meetings in Jasenovac and other places of mass executions of innocent people is to receive the grace of the Holy Spirit through prayer and the Divine Liturgy, that is, to be transformed. Because without the Liturgy, without prayerful immersion in the mystery of the cross of Christ, the mystery of martyrdom and the mystery of the resurrection, modern man can immediately turn into an unmerciful avenger. This would mean only a new cycle of tragedies which has no end. Transfigured by prayer, an Orthodox person never blames those before him, as children for what their parents did. Therefore, many who do not know the spirit and ethos of Orthodoxy wonder how an Orthodox person can forgive. Orthodox Christians will always bring peace and friendship, but not retribution. Every Christian should use everything given to him for the benefit of peace and mutual understanding between people. The Serbian Orthodox Church will continue to encourage and affirm historians and other scholars to work on establishing historical truth, in order to expose revisionism, which here in the Balkans and throughout Europe has a simple goal: to abolish Nazi and fascist criminals, and then it should not be ruled out the possibility of restarting that spiral of evil. I emphasize that neither the retrospective deepening of knowledge, nor teaching in schools and universities should serve as rancor. On the contrary, it should be a warning to everyone so that the evil that the Serbs, Jews and Gypsies experienced in the Second World War would never happen again anywhere.

I think you will agree that the amendments to the Law on Freedom of Religion, adopted by the Parliament of Montenegro, are a positive step: churches will no longer be nationalized, the discriminatory law has been

corrected. But not all problems have been solved. The Montenegrin side thwarted the signing of an agreement with the SOC, while the rights of the Catholic Church in Montenegro are protected by a concordat, Muslims also have an agreement with the state, but the SOC does not. Will an agreement be signed?

Your observation fully reflects the relations between the Churches and religious communities and the Government in that republic. We, together with the archbishops, clergy and faithful people of Montenegro, who have shown their true, radiant face, during the recent litias, are ready to do everything in our power to change the situation which is truly unjust, unequal, and taking into account the composition of the population and history, is completely absurd. Of course, for the good of all, the state, the Church and faithful of the Serbian Orthodox Church, as well as those who are not. No one may be harmed or deprived of his rights at the expense of another. I repeat that we are ready to consider all the options of the text of the Agreement, those that have been in circulation so far, but we believe that our legal team has room for improvement. If it makes sense, we can start on a blank piece of paper. All for the good of the people. As in any other things, here I also want to respect and protect the interests of both sides in the same way, and especially since both sides are in fact the vast majority of the same believing people, our people. So, like everyone in our Church, I am a complete optimist on this issue. In the foreseeable future, the duration of which is primarily determined by the calming political differences in Montenegro, we will reach a solution for the good of all. We are completely in agreement with our archbishops in that republic,

Metropolitan Joanikije, Bishop Metodije, the clergy and the monastics. We are ready to work hard to achieve the goal.

A devastating earthquake occurred in Croatia in December of last year, affecting many Serbian Orthodox churches and many Serbs lost the roofs above their heads. How are things now with the renovation of temples and with the help of those who need it?

Nine months after the earthquake that hit Zagreb, the capital of Croatia, and also the see of the Diocese of Zagreb-Ljubljana, which I still administer, faced another devastating earthquake that hit a part of Croatia known as Banija. For centuries, this area belonged to the border area of the Austro-Hungarian Empire, called Vojna Krajina, where the majority of Orthodox Serbs defended its eastern borders from the neighboring Ottoman Empire. As a consequence of the WWII, then the tragedy of the depopulation of the Republic of Croatia by Serbs in the war of the 1990s, the ethnic structure of the population changed significantly so that today's Banija is sparsely populated and economically unpromising, and the earthquake worsened the already difficult living conditions. Even before the earthquake, I brought humanitarian aid there. Those who managed to stay strong after the war lived very difficult lives. Electricity did not reach some villages in the third millennium. I participated in the agreements with the Government of Croatia that our villages get electricity. You might find it hard to believe my words that that such a situation exists within the European Union. Unplastered houses, some of them glued nylon foil over the window openings; poorly dressed children. Now an earthquake has struck such a impoverished situation.

At that time, our Church organized a collection of aid for the victims, of which there were many. The earthquake happened at the end of December, so we focused on the purchase of housing containers, so that they could survive the winter with a roof over their heads. Since the earthquake did not differentiate, neither did we; and our Church gave to all, whether they were Roman Catholics or Orthodox. The earth was constantly shaking through hundreds of small earthquakes which, for weeks and months, additionally brought unrest and fear. Some churches have been completely demolished, and others are unusable, because they are risky for maintaining a liturgical life. A year after the earthquake, thanks to the love of many, the renovation of churches and many homes of our faithful began, but certainly not at a satisfactory pace. We owe special gratitude to the sister Russian Orthodox Church, which was among the first to offer help to completely renovate the Church of the Nativity of

the Most Holy Theotokos in the city of Glina, because the church itself, after WW II suffered much and has a special meaning for us.

The years of renewal are coming, in which, I hope, the state will take the leading role. This will certainly not diminish our efforts in preserving, above all, the population which, if it is not offered some conditions for a decent life, will continue to emigrate from their centuries-old hearths.

Your position towards the creation of the non-canonical Orthodox Church of Ukraine by the Patriarchate of Constantinople is known. Now the Serbian Orthodox Church has a similar problem on its canonical territory in Montenegro. What can you say about these processes that are taking place in the Orthodox world?

I will have to partially refute your statement. It can be said that in Montenegro there is a group of church delinquents, obscure figures, who I am almost certain do not even believe that they are some kind of priests, and that their association is some kind of church. They are, realistically, just bad actors. They are led by a crucifixion when everyone in Montenegro knows that from an early age he was in the service of the communist secret police that persecuted the Church. Their story is now somewhere between a farce and comedy, and there is no doubt that in the last act, all the actors will discover that they are playing in a reality tragicomedy. It is really difficult to understand those who still support this project. I do not see any real problems in Montenegro. I know that your digression, even if it was only an encouraging slogan, would not please the mentioned Bishops Joanikije and Metodije, who are really true heroes of Orthodoxy.

Our attitude towards the church problem in Ukraine is well known to everyone, and I believe to our readers who are interested in these topics. I will just say that despite the astonishing ease with which the Patriarchate of Constantinople ignored the holy canons, ecclesiology, the age-old order of the Orthodox Church, the Holy Tradition, we do not, renounce love for Mother Church, and neither does, I'm convinced, our sister Russian Orthodox Church. We pray that the day will soon come when non-Orthodox anti-church influences and non-church projects will be rejected, which, as far as I can see, did not bring anything good to anyone in Ukraine, and when we will all in the spirit of the Church, return to brotherly love and a pan-Orthodox solution of all of our problems.

Do you keep in regular contact with the Russian Ambassador Alexander Botsan-Kharchenko. What topics do you discuss at your meetings?

It is well known in local diplomatic and political circles that from the first day as the Primate of the Serbian Orthodox Church on issues that concern the Orthodox Church in the world, as well as the problems that Christians face today in general, and the problems in connection with the situation of the Serbian people, I first of all consulted with His Excellency Alexander Botsan-Kharchenko. His humility in dialogue actually shows the strength of the positions he holds. This impresses every conversationalist, regardless of whether he shares the expressed opinion completely or not.

You meet both the US ambassador and other Western diplomats who often "advise" Serbs to orient themselves towards the EU and distance themselves from Russia.

Like Ambassador Alexander Botsan-Kharchenko, the ambassadors of the Western powers understand and accept that my intentions are more spiritual in nature and less political. On the other hand, we all know that the Serbian Orthodox Church cares about and is responsible for its faithful people – and they live in large numbers in the United States and the countries of the European Union. In the end, I feel like I am a European who loves our entire Old Continent in its entirety, from Lisbon to Vladivostok. And when I criticize Western politics, I never cease to treat Western civilization with respect, perceive it as part of my identity and the identity of my people.

Many in the Orthodox world today are discussing the consequences of the COVID-19 epidemic. Your predecessor, His Holiness Patriarch Irinej, held a strictly canonical position regarding the order of Divine Services and the administration of Communion. Attempts to desacralize the temple space, litter, icons and crosses caused a mixed reaction among the Orthodox. There were also representatives of the Church who agreed with such actions, admitting the possibility of infection from sacred objects. Does the Serbian Orthodox Church maintain continuity in these matters?

Without a doubt. In our Church in Belgrade and elsewhere, I personally know several priests who, for example, during the wave of the HIV epidemic, were confessors in hospitals where the infected were treated. They served the Liturgy every day, took communion together with the sick – and to this day they are alive and well. Imagine how many priests would survive the current COVID-19 epidemic if the virus were transmitted through communion? Very few. So this is not a question for us. We pray to God that the disease will pass as soon as possible, and that we, Orthodox Christians, like all other people, until then do not become victims of the conscious spread

of fears, not only the fear of the virus, but also the fear from one another, with which it is advised to keep our social distance. We Orthodox follow the saying of the Holy Fathers: I see my brother's face, I see my God, and not the idea that Sartre wrote: hell is other people. For the Church, for the clergy – I'm sure for psychologists as well – the main question should be how people in these conditions maintain spiritual health and their God-given freedom.

Recently, the statement of the head of the representation of the Patriarchate of Constantinople to the World Council of Churches in Geneva, Archbishop Job of Telmessos, about a calendar reform in the Orthodox world in order to establish a common date for celebrating Easter with Catholics has been actively discussed. What is your attitude to this statement?

Our Church will not deal with this issue. The truth is that this is not a dogmatic issue, however, when some Orthodox Churches switched to the new, Gregorian calendar, conflicts arose between them in this regard. This is not a theological question par excellence, not a question of essential importance. But we do not want to assert that Bishop Job raised it for some unprincipled reason. I assume that this was done for some practical reasons related to the Greek diaspora, employee and student holidays or something like that. The Serbian diaspora does not express such needs, although it faces similar difficulties. There are a number of significant issues that need to be resolved in a dialogue with the Roman Catholic Church, which leads us to one goal commanded by the Lord – *that they all be one*.

Your Holiness, we would like to thank you for supporting the Russian Orthodox Church in the matter of the church situation in Ukraine. What is the position of the SOC on this issue now?

We will not change our position. We provide and will continue to provide significant support to Metropolitan Onufry and his Church. The analogy you drew a little earlier between Ukraine and Montenegro is not accurate enough, but understandable. And we, like you, survived the collapse of the federal state. In this event, the enemies of Orthodoxy – and I would say: the enemies of Christianity – saw an opportunity to split the autocephalous or autonomous Churches. Therefore, we understand well what is happening in Ukraine. Therefore, we highly appreciate how Patriarch Alexy of blessed memory led the ship of the Russian Church in those turbulent and difficult times, and also how Patriarch Kirill – I boldly declare – is leading it triumphantly into the third millennium. The broadest freedom, complete autonomy in administration, which the Russian Orthodox

Church granted to the Ukrainian Orthodox Church, is an example of the manifestation of the highest economy and church consciousness.

It is known that you continue to lecture at the Theological Faculty of the University of Beograd. Could you speak of the significance of the faculty for Serbia and the Serbian people, about its current state and future?

As the Primate of the Church, I no longer have the opportunity to teach at the university, but my love for it is truly comparable to the love for the mother that nursed me. This love lasts over four decades. Today, above all, I am concerned about keeping students faithful to both the holy altar and the professorial chair, so that they understand that theology is not only a feat of intellect, exceptional human abilities and insight. This is necessary but not sufficient. Theology is the feat of existence in general and life in the Holy Spirit. The faculty occupies a very important place in the life of our local Church. It is a source of constant renewal of our theological thought, a source of fidelity to the Holy Tradition of our Church, a source of spiritual enlightenment...

Your Holiness, you are well aware of the role of the Russian Orthodox Church, Russian business circles and the Russian political leadership in realizing the project and beautification of the Temple of St. Sava in Belgrade. It was here that the meeting of the Assembly of Bishops of the Serbian Orthodox Church took place, at which you were elected Patriarch. How do you assess Russia's contribution? Is the date of its consecration known?

The history of the Church of St. Sava, the cherished temple of the entire Serbian people, is truly significant and difficult. It lasts for centuries and began as early as the 16th century, when the Turks burned the relics of our greatest saint, and our people vowed to erect their largest church on the site where this happened. The Serbian people, their Church and state began to fulfill this vow as early as the 19th century, and the construction of the temple began in the years between the two wars, under the patriarchs Varnava and Gavriilo. During the Nazi occupation and in the following decades of the communist dictatorship construction stopped. It was resumed by my predecessor, Patriarch German of blessed memory and continued and completed by Patriarchs Pavle and Irinje. I would like to note here that Patriarch Pavle suspended work on the church during the years of the civil war in Yugoslavia – although there were funds then – because it was a time of suffering for the Serbian people. Many centuries and countless benefactors entered the history of the construction of this temple.

Given the intertwined history of Russia and Serbia, it would be surprising if the Russians did not play a significant role in this great Serbian undertaking to the glory of God. We are all very grateful to His Holiness Patriarch Kirill and the Russian Orthodox Church for their help, thanks to which work began on the creation of the interior decoration of the Church of St. Sava. Back in 2011, when President Putin himself visited the temple for the first time, he showed interest in seeing both the great Russian people and the state contribute to the fulfillment of the vow of the Serbian people. We are truly grateful to the Russian companies – Gazprom and others, which provided the artists from Russia with the opportunity to use their God-given gift to beautify the Church of St. Sava. Now this stage of construction is completed. We have only the great consecration of the temple, and after it we will be able to say with peace in our souls: we, the Serbs, have fully fulfilled our vow before our greatest hierarch and enlightener, Saint Sava.

In 2008, you became the head of the Council of the Republican Broadcasting Agency of Serbia. What is your attitude to the media, radio, TV, social networks? What role do you think they can play in promoting Christian values?

It seems to us that 2008 was not so long ago, but in the context of the media, communication and information technologies, this is already a part of the distant past. The duty of the Church is to monitor the development of the media and, in terms of the format and method of presentation, adapt its mission to new conditions – to preach the crucified and Risen Christ. In the digital world, there are not even borders between continents, and even more so between religions, churches, and so on. The other day, they showed me a very interesting program that the Department of Foreign Church Affairs of the Russian Patriarchate broadcasts in Serbian on social media. The program is instructive, thoughtfully adapted to the taste of one part of the population, it is interesting because it pays attention to some marginal phenomena. In our Church, along with other educational and missionary tasks, we are currently building a media system that should meet the needs of modern man turned to social media, so the program served to us in our language from the sister Church is a valuable guide in determining the content and character of the program.

Ordination at St. Stevan's Cathedral in Alhambra

On Saturday, January 8, 2022, the Synaxis of the Most-holy Theotokos which follows the day after the Feast of our Lord's Nativity in the flesh, His Grace, Bishop Maxim celebrated the Divine Liturgy with his father, Protopresbyter Stavrophor Lazar Vasiljevic, and clergy from the Los Angeles Deanery: Protopresbyter Stavrophor Nicholas Ceko, Protopresbyters Milovan Kantanic, Predrag Bojovic, and Norman Kosanovich, and Protodeacon Paul Germain. The day was made even more festive with the ordination of the Bishop's Deacon, Vladan Radovanovic, to the holy priesthood, followed by a luncheon where all in attendance could congratulate him and his family.

In his words to the newly-ordained Father Vladan, Bishop Maxim noted that he will be doing something even the angels cannot do: "The transfiguration of the world

which happens in the Divine Eucharist is now something that God has bestowed upon you and gifted you to do so that the world can receive the Son of Man, the Son of God, through His Body and Blood." In addition, the Bishop reminded Fr. Vladan that he "received the grace of loving everyone, even your enemies, so that you can bear their weaknesses and pray for everyone... in this work your virtues will be overshadowed by the grace of God because whatever we possess helps us in our service but without God's grace nothing can happen." His Grace assured that Fr. Vladan will be "helped by the prayers of many people: those who came here today... and also of your parents and beloved ones."

Axios to the newly-ordained Presbyter Vladan Radovanovic!

In Memoriam

Bishop Lavrentije of Sabac

(1935-2022)

Bishop Lavrentije (Trifunović) was born on Saint Sava Day in 1935 in Bogostica near Krupanj. He finished his first eight years of schooling in his hometown, high school in Loznica, and after the Theological Seminary of St. Sava in Belgrade, he also graduated from the Orthodox Theological Faculty. He served his military service in Skoplje.

Bishop Lavrentije was tonsured a monk on August 12, 1958 in Krusedol Monastery, and on the feast day of the Lord's Transfiguration in 1958 he was ordained to the rank of hierodeacon by the then Bishop of Srem, Makarije, in the cathedral church in Sremski Karlovci. He was ordained a hieromonk on the Nativity of the Most Holy Theotokos in 1961 in the church of Ruzica in Kalemegdan. He was appointed economist of the Theological Seminary of Saint Sava in Belgrade and appointed to serve the Ruzica Church.

At the invitation of Metropolitan Nektarije of Sarajevo, of blessed memory in 1962 he went as a missionary to the Kupres plateau, where he restored the spiritual life and the old church in Vukovsko. In 1964 he was appointed a teacher in the newly established seminary at Monastery Krka, so that he served two parishes simultaneously and in Ivoševci he renovated the Church of St. John the Baptist.

At the Assembly of Bishops in 1967 he was elected as a vicar bishop with the title Bishop of Moravica. He was consecrated on June 16th in the Cathedral Church in Belgrade. With the blessing of the Serbian Patriarch German, in 1967 he started *Pravoslavljje*, a newspaper of the Serbian Patriarchate. He worked tirelessly while in Belgrade on forming charitable organizations with the archdiocese, on the formation of choirs, folklore groups, drama groups, and free classes for students, and a foreign language school. Spiritual lectures were held weekly and spiritual films were shown in the hall of the Patriarchate. Religious

education classes began to be held in the churches throughout Belgrade.

In July 1968, he led the delegation of the Serbian Orthodox Church at the Fourth Assembly of the World Council of Churches in Uppsala, Kingdom of Sweden. He was elected a member of the Central Committee of that organization. He performed this duty for seven years.

At an extraordinary session of the Holy Assembly of Bishops on March 30, 1969, he was elected Bishop of Western Europe and Australia and New Zealand. Full of ideals, faith and patriotism, extremely loyal to God and his people, he went to the massive newly established Diocese, which he had yet to organize without funds and church facilities, and the faithful – emigrants divided into group of supporters of Ljotic and Nedic as well as Chetniks on the one hand and on the other, emigrant workers from communist Yugoslavia, - he had to bring them all together under one roof. Tireless, full of optimism and love for everyone, he traveled on foot, by train, by boat, by car from Glasgow to Trieste and from Stockholm to Madrid and all the way to distant Australia and New Zealand. In the shortage of Serbian churches (there were churches only in Vienna, Paris, Birmingham and Leeds), he served in Protestant and Catholic churches, before or after their services. In larger parishes, choirs, Circle of Serbian Sisters, folklore groups gradually began being formed and in some places the faithful purchased or built churches, such as in Berlin, Bielefeld, London, Darby, Corby, Leeds, Nuremberg, Munich, Dusseldorf. In 1971 he acquired a modest printing house “Ostrog”, in which, in addition to calendars and religious materials, the collected works of St. Bishop Nikolaj Velimirovic were printed.

In the early 1970s, Bishop Lavrentije visited Australia. He was the first Serbian bishop who set foot on the ground of that most distant continent. During his mission,

in three years, he created the conditions for a new bishop to be sent to those regions and to be able to dedicate himself only to the European part of the Diocese.

He bought a large estate in the German city of Himmelstir in 1978, which became the headquarters for the Diocesan Center for Western Europe, moving the printing house from Dusseldorf and supplemented it with modern printing machines, thus greatly multiplying the publishing activity of the Diocese. The Serbian youth gathered at the Diocesan Center, meetings of the Diocesan Council and inter-church meetings were held there: the Pan-Orthodox Youth Syndesmos, Philoxenia, various committees of the European and World Council of Churches and numerous other activities, and in 1989 on the occasion of the 600th Anniversary of the Battle of Kosovo, a multi-day symposium was held on the topic "The Battle of Kosovo and its Consequences". Himmelstir became a place of pilgrimage for the Serbian faithful in Western Europe, and even throughout the diaspora.

In order to preserve the connection with Serbian roots and for the sake of spiritual refreshment, for all major feast days and gatherings Bishop Lavrentije of blessed memory invited choirs, lecturers, well known clergymen, monks and nuns, folklore groups from the Homeland. The bishop's tireless, selfless and painstaking work in the field of the Lord was well noticed not only by believers but non-believers as well. In 1973 the European Committee of Churches for Assistance to Foreign Workers in Western Europe elected Bishop Lavrentije as its vice-president. He was a long-term member of the European and Middle Eastern Bible Society and the president of the Bible Society of Serbia, as well as long-term president of the Serbian-German Society for Cooperation.

At the request of the Holy Assembly of Bishops in 1984 Bishop Lavrentije went to America to negotiate with Metropolitan Irinej on the possibility of overcoming the schism in the Serbian Church, thus making a great contribution to the final reconciliation.

After twenty-two years in Western Europe, Bishop Lavrentije left behind in each larger city either a church or chapel with the necessary facilities, an organized religious and spiritual life and a diocesan center in Himmelstir and, above all, love among his faithful and foreigners in the country he served as a missionary. During that time he did not lose a single faithful believer and many met and fell in love with the Holy Orthodox Church in Spain, the Neth-

erlands, Sweden and other countries where he served.

In Gifhorn near Hanover, Mr. Horst Wrobel, with the advice and blessing of Bishop Lavrentije, built a beautiful church on the territory of his International Museum, which was visited by Russian Patriarch Alexei himself, and consecrated by today's Patriarch Kirill with eight Orthodox bishops in 1995. Since then, the Orthodox have been regularly worshipping in it, and to this day, nearly three thousand children and adults have been baptized, mostly Russians under the jurisdiction of the Moscow Patriarchate.

On June 25, 1989, Bishop Lavrentije was elected Bishop of Sabac and Valjevo and he continued to administer the Diocese of Western Europe. From 1989 to 2012, new and renovated old places of worship and parish homes were built under his administration, and thirteen new monasteries came to life - three in today's Diocese of Valjevo: Lelic, Dokmir and Jovanje, and in the Diocese of Sabac: Bjele Vode, Citluk, Rozanj, Rujevac, Lipnicki Sor, Dobric, Ilinje, Strmovo, Bogostica and Soko. A kandilo is lit in all the new shrines and the Divine Liturgy celebrated.

On October 13, 1990, he purchased land in Sokol near Ljubovije, and in the years that followed, he built a monastery dedicated to Saint Bishop Nikolaj, known as the Soko Monastery. First, he made a road from Gracanica to isolated Sokol and in 1991 he imported 2,000 volumes of works by Bishop Nikolaj printed in the diocesan printing house in Himmelstir. Then, in 1992, in still very troubled times for our people, he organized the transfer of the relics of Saint Bishop Nikolaj from America to his native Lelic.

Unfortunately, growing unrest and troubles began in the country and Bishop Lavrentije found it difficult to bear and share with his people the bitter fate of the 1990s, from the war across the Drina to the bombing of Serbia. Columns of refugees from Bosnia and Herzegovina crossed the Drina. In most of the church gates in Podrinje, the Bishop and the clergy organized humanitarian aid for the exiles. On the day of his Krsna Slava, St. John the Baptist, in 1993, he opened a soup kitchen for the poor in Sabac. Two months later the Red Cross joined him. He organized the collection of over twenty trucks of humanitarian aid in Germany for hospitals in Sabac, Krupanj, Ljubovija, Loznica, Belgrade.

Bishop Lavrentije set a specific mission for the Soko Monastery: it was dedicated to the needs of those seeking God in the 21st century. It hosted seminars for priests, religious teachers, choirs, folklore groups, educators, athletes and mountaineers. Since 2000 a 3-week summer young camp for the Serbian youth from the diaspora has been organized named, "Moba". The youth attend worship services, learn the language, history and culture of their ancestors. Every year, children with diabetes from Bosnia and Herzegovina spend a couple of weeks in the monastery.

Many groups of faithful were told of the paved path next to the ten chapels to the cross above the monastery complex. The cross, weighing almost 3 tons and 12 meters high, was erected on November 24, 2000. The donor, Horst Wrobel from Germany, donated it as a symbol gesture of his regret that after 50 years, bombs fell once again on the innocent Serbian people. Soko Monastery has a rich library; lecture halls and a modest museum. There are three churches dedicated to the Holy Bishop Nikolaj of Serbia, St. John the Baptist and the Synaxis of Serbian Saints. In the spring of 2000, the construction of the monastery convent in Bogostica began, where the church is a copy of Njegos's chapel from Lovcen dedicated to the Mother of God of the Three Hands, and next to it the "Home Desanka Maksimovic" with the aim of it being an oasis of young poets and artists.

Adhering to the adage that two can do more than one, in 2006 Bishop Lavrentije proposed to the Holy Assembly of Bishops that the Diocese of Sabac and Valjevo be divided into two dioceses, Sabac and Valjevo, which was done.

The very active Information Center "Voice of the Church" was established in the Diocese broadcasting programs, sermons and lessons on the radio; spiritual literature was printed and lectures organized.

Last year, Bishop Lavrentije marked his 63rd anniversary as a monk and the 55th anniversary of his hierarchical service, which is the longest tenure of any bishop in the 800 century history of the Serbian Orthodox Church. On the occasion of the 50th anniversary of the hierarch's service, the Holy Assembly of Bishops awarded Bishop Lavrentije the Order of Saint Sava of the first degree. He was decorated with the Order of Njegos by Republika Srpska. He received the Grand Golden Honorary Cross, the Order of the President of the Republic of Austria, in 1995 for strengthening Christian and interpersonal relations between the two nations, as well as expressing care for the Serbian faithful in that country. Since 1984, he has been an honorary citizen of the German city of Hildesheim.

On the occasion of 40 years of episcopal service and 50 years of monastic life, the clergy of the Diocese of Sabac donated a large church bell to the Soko Monastery and published two books by Bishop Lawrence: "Traces in the Sand" and "Handcuffs", including articles published in *Pravoslavni Misionar* and *Pravoslavlje*. Bishop Lavrentije spoke English, German and Russian. He was a member of the Holy Synod of Bishops from 2002 to 2004. As a representative of the Serbian Orthodox Church, he participated in many inter-church meetings and gave lectures and reports.

Bishop Lavrentije fell asleep in the Lord on Sunday, January 23, 2022 in Sabac.

Source: Diocese of Sabac

In Memoriam Bishop Luka (Kovacevic) of Western Europe

We inform the public and the faithful that on December 17, 2021, at 3 pm, the Most Right Reverend Bishop of Western Europe, His Grace Luka, reposed in the Lord. May God grant him His kingdom of heaven and eternal memory! Funeral time and date is forthcoming.

He was born on October 30, 1950 in Piskavica near Banja Luka. He graduated from the Theological Seminary of the Holy Three Hierarchs in Krka Monastery in 1971, and studied theology in 1982 at the Saint Sergius Institute in Paris. He was tonsured a monk on June 26, 1976, and the same year, on the feast of the Holy Prophet Elisha, he was ordained a hieromonk by Bishop Nikolaj of Australia and New Zealand.

He joined the brotherhood of the St. Sava Monastery in Eilat, Australia from 1982 to 1992. The Holy Synod of

Bishops of the Serbian Orthodox Church, at its regular session in 1992, elected Archimandrite Luka as Bishop of Australia and New Zealand. The consecration took place at the monastery of the Presentation of the Most Holy Mother of God in Belgrade on August 17, 1992, officiated by Serbian Patriarch Pavle with the participation of a large number of bishops. In the same year, he was enthroned on the throne of the Australian-New Zealand Bishops in the monastery of St. Sava in Eilaine.

In 1997, he was elected Bishop of Western Europe, with its headquarters in Paris, and at the same time served as administrator of the Diocese of Australia and New Zealand until 1999.

Source: Diocese of Western Europe

Сѣаза Православља

Година 56, бр. 4 • Јесен 2021.

Српска Православна Црква
својој духовној деци о Божићу 2021. године

ПОРФИРИЈЕ

по милости Божјој
православни Архиепископ пећки, Митрополит београдско-карловачки и Патријарх српски,
са свим архијерејима Српске Православне Цркве – свештенству, монаштву и свим синовима и кћерима
наше свете Цркве: благодат, милост и мир од Бога Оца, и Господа нашега Исуса Христа, и Духа Светога,
уз радосни божићни поздрав:

МИР БОЖЈИ! ХРИСТОС СЕ РОДИ!

*Слава на висини Боју и на земљи мир,
међу људима добра воља
(Лк 2, 14)*

Драга наша децо духовна,

Знамо да је рођење Витлејемског Богомладенца средиште историје света и да се на спасењу рода људског у Господу Исусу Христу заснива хришћански венац вредности. Рођење Богочовека надилази и само стварање света, јер је човек доласком Божје Светлости у свет, под сводовима скровите пећине крај Божјег града Јерусалима, обасјан могућношћу вечнога живота. У Светлости која је засветлела у тами и коју тама није обузела (Јн 1, 5) процвале су хришћанска култура и цивилизација. Нови Адам заменио је старога како би Дух Свети кроз Њега обновио свеколику творевину. „Ко је у Христу, нова је твар”, кличе Апостол Павле, „старо прође, гле, све ново постаде!” (2 Кор 5, 17). У том духу Јеванђелист Јован нам благовести да је све постало кроз Логоса Божјег (Јн 1, 1-3) који је узео на Себе људску природу и тако обновио заједницу Бога и човека, учинивши да завет у њеном средишту постане вечан.

Љубав је, браћо и сестре, исконски покретач свих догађаја у историји спасења, а поготову у доласку Божића, малог Бога у свет, тако да ми лепоту и снагу данашњег Празника можемо само чистом љубављу доживети. Покренут љубављу, Бог је створио свет и човека. Он је, њоме вођен, сишао међу нас, учинивши да човечанско у своја недра прими божанско, као и да нетварно у себе привије пропадљиво. У свеколикој мудрости Светих Отаца Цркве издваја се средишња нит о томе да је Син Божји постао један од нас како бисмо ми благодаћу постали оно што је Он. Љубав Божја учинила је да створени свет у Богочовеку Христу не буде надвладан ни разорен божанском силом, него да идући уским путем Господњег смирења буде исцељен и спасен. Зато је у данашњој празничној радости важно да схватимо да нас рађање Богочовека у скромној витлејемској пећини позива на праву љубав, прожету искреним осећајем братства међу људима. Одатле и празнична радост треба да буде храњена племенитошћу нашег хришћанског сведочанства, љубављу која је вођена старањем о другима, а не себичним илузијама заједништва које глобална култура, нарочито у ове празничне дане, користи у комерцијалне сврхе, не доносећи тиме прави мир и сушту радост. Приђимо, дакле, једни другима пролазећи кроз смирење витлејемске пећине и осетимо да се Син Божји родио не би ли нам показао да смо потребни једни другима, Бог човеку и човек Богу, пријатељ пријатељу и род роду, свако свакоме, јер једни без других не можемо! Не оптерећујмо се питањем ко нам је све ближњи, него се уместо процене онога шта нама други чине запитајмо коме смо ми ближњи и шта за друге ми чинимо. Будимо, дакле, ближњи свакоме на кога смо упућени по мери љубави Христове.

Жививи ли ово начело љубави у нама, ми ћемо у свету који дубоко вапи за љубављу зачети клицу спасења и однеговати је. Праве и вечне љубави нема без Христа Спаса у коме су се среле и вечно сјединиле Божја љубав према човеку и човекова љубав према Богу. Мисао Светог Јустина Ћелијског да *једино љубав мирише на бесмртности, јер мирише на Бога* одјекује јеванђелском снагом. Она нас поучава могућности богопознања и вечног живота у љубави Христовој. Запоставимо ли у себи љубав Христову, падамо у трагичан безизлаз, а обнављамо ли је трудом и благодаћу, успињемо се ка пуноћи живота. У њој је извор духовне радости и источник непоколебиве моралне храбрости у тешким животним искушењима.

То је од давнина познато нашем народу, који у ове радосне дане оживљава обичај мирбожења. У породици и суседству, међу сродницима и на радном месту, свуда где се налазимо, измирење са Богом и ближњима прати исконски поздрав – Мир Божји, Христос се роди! Тиме се међу нама дивно пројављује библијско пророчанство великог Исаије: „Јер нам се роди дете, син нам се даде... и име ће му бити: дивни, саветник, Бог силни, отац вечни, кнез мирни” (Ис 9, 6). Помолимо се зато у ове благословене дане Господу и Цару мира (Јев 7, 2) да угаси непријатељства међу народима, да спасе људе широм васељене и да нам свима буде милостив и човекољубив како бисмо се показали достојним наших предака по телу и духу, достојним благослова обећаног нам од древних пророка и датог нам у Богочовеку Христу.

И док се наши погледи у ове празничне дане молитвено срећу, у нашим срцима тиња осећај да нам радост није потпуна. Рођење Христа Спаса славио у свету испуњеном страхом и немирима, атмосфером неразумевања, неповерења и нетрпељивости, све до искључивости проистекле из узнапредовале културе себичности и представљања индивидуализма; у суштини врхунских вредности глобалног потрошачког менталитета. Поред тога, у свету сталних промена, у којем се једино не одступа од страха за губитком животне сигурности, данашњем човеку као да суштински не помажу ни достигнућа у медицини, индустрији и технологији. Чини се да људско друштво у основи више није исто, јер научно-технички доприноси под утицајем информационих технологија теже да промене начин општења међу људима повећавајући њихову отуђеност и усамљеност. Довољно је осетити несигурност код лечења основних болести, па да страх добије крајњи егзистенцијални вид.

Све то говори о атмосфери коју је заиста пророчки описао наш нобеловац Иво Андрић рекавши да *стварна и највећа ојасност није у ојасностима које нам заиста прети, него у страху који је у нама*. Богомладенац Христос изгони тај страх из нас, о чему сведочи Његов љубљени ученик Јован: „У љубави нема страха, него савршена

љубав изгони страх напоље; јер је у страху мучење, а ко се боји, није се усавршио у љубави” (1 Јн 4, 18). А пре Апостола љубави, у Старом Завету записана је порука која обједињује многе друге: „Не бој се, јер сам ја с тобом; не плаши се, јер сам ја Бог твој; укрепићу те и помоћи ћу ти, и подупрећу те десницом правде своје” (Ис 41, 10). Стога одговор на стање које нас данас тишти треба тражити у речима које је Господ Христос упутио ученицима пред Своје страдање: „У свету ћете имати жалост; али не бојте се, ја сам победио свет” (Јн 16, 33). Радујмо се, стога, браћо и сестре, јер нам у Божићу долази Победник! Отклонимо сенку страха упркос тешкоћама и са чврстом вером у Бога прославимо рођење Богочовека, чије нас новозаветно име Емануил крепи моћним дословним значењем његовим – *са нама је Бој* (Ис 7, 14).

У празничној радости Божићног дана, са нарочитом пастирском бригом и одговорношћу упућујемо очинске поздраве и молитве за наше сестре и браћу у отаџбини и расејању, где год да живе православни Срби, а посебно онима на Косову и Метохији, нашој духовној и националној колевци. Ми им поручујемо да знамо за њихова искушења која још увек трају, али да је њихова Мајка Црква све досад била уз њих и да ће увек бити. Данас смо духовно и молитвено са свима вама на свакоме месту вашег живљења. Сваки православни дом постаје мали Витлејем у којем нас прожима смисао бадњака и топлина сламе, у којем заједно певамо узвишену песму: „Рођење твоје, Христe Боже наш, обасја свет светлошћу разума...”

Божић данас са изузетним поштовањем и захвалношћу честитамо свим лекарима и здравственим радницима, за које узносимо молитве Богомладенцу Христу! Молимо се и за болне да што пре оздраве и да зараза која је напала свет прође! Молимо се и да ми, православни хришћани, више не страхујемо за своје животе и да не устукнемо пред опасностима које собом носи болест изазвана ширењем вируса, него да имамо чврсто поверење у Бога, истинског Лекара душа и тела наших, као и да нас осећај страха, подстакнут препоручиваном „социјалном дистанцом”, не омете у чињењу онога што је на корист наших ближњих и заједнице којој припадамо у сваком погледу: духовном, породичном, пословном... За нас православне хришћане трајно важи поука: „Видео си лице брата свога, видео си Бога свога”. Она је скована вековним испитивањем наше боголике природе, увек окренуте општењу са Богом, браћом и сестрама, и са свеколиком природом. Црква стога позива да се за време трајања пандемије сви придржавају разумних мера и препорука влада и других надлежних институција у државама и областима у којима живи наш народ, али исто тако она подсећа све и свакога на избегавање искључивости и поштовање људске слободе као најузвишенијег и највреднијег Божјег дара данога човеку. Имајући на уму позив Апостола Павла: „Стојте, дакле, чврсто у слободи којом нас Христос ослободи, и не дајте се опет у јарам ропства ухватити” (Гал 5, 1), останимо слободни, али ништа мање одговорни, чувајући и друге и себе.

Суочавајући се тако са глобалном претњом од вируса корона, најпре схватимо да је човек створен да у овоме свету делује као једини прави чинилац стабилности и опстанка. У зависности од употребе своје слободне воље може бити и једини реметилачки чинилац, једини прави вирус. Својом интервенцијом у људску природу и насиљем над творевином у целини човек ремети величанствени склад свега што је Бог створио. У том смислу, вирус корона, као и сваки други вирус, само је одраз несагледиво дубљег проблема. Према томе он је, поред оста-

лог, израз педагошке опомене човеку да се врати заповестима Божјим, јер када се од природе отима и када се не живи у сагласју са поретком који је Бог установио, она престаје да бива нашим мирољубивим стаништем. Она дуго памти и трпи неправду, али пре или касније узвраћа ударцима. Природу, дакле, морамо поштовати, неговати и чувати као највреднији дар Божји.

Смисао Божића састоји се управо у томе да нам је Богомладенац Христос у догађају Свога чудесног рођења једном за свагда пружио могућност исцељења од нашег деловања налик вирусу и опет јединствену могућност исцељења нашег односа са Богом, творевином и људима. Будимо зато трезвени у вези са тим, ослушкујући шта нам у светлости Празника говоре стихови великог светитеља и црквеног песника Јована Дамаскина: „Небо и земља данас, као што је пророковано, нека се обрадују! Анђели и људи нека духовно светкују! Јер Бог се јави у телу онима који седе у мраку и сенци, родивши се од жене. Пећина и јасле Га прихватају, пастири чудо разглашавају, мудраци са Истока у Витлејем даре доносе, а ми, недостојним устима, угледајући се на анђеле, хвалу му одајмо: Слава на висини Богу, а на земљи мир!”

Срећан вам и Богом благословен овај дан у који нам се роди Спас и Избавитељ Христос Господ! Са овим жељама и молитвама Богомладенцу Христу Ми вам као целом саборном црквеном телу и опет као појединцима желимо свако истинско добро у Новој 2022. години.

Зато вас све поздрављамо радосним Божићним поздравом:

МИР БОЖЈИ – ХРИСТОС СЕ РОДИ!

Дано у Патријаршији српској у Београду, о Божићу 2021. године.

Ваши молитвеници пред пред Богомладенцем Христом:

Архиепископ пећки, Митрополит београдско-карловачки и Патријарх српски ПОРФИРИЈЕ
Митрополит дабробосански ХРИЗОСТОМ
Митрополит црногорско-приморски ЈОАНИКИЈЕ
Епископ шабачки ЛАВРЕНТИЈЕ
Епископ сремски ВАСИЛИЈЕ
Епископ бањалучки ЈЕФРЕМ
Епископ будимски ЛУКИЈАН
Епископ банатски НИКАНОР
Епископ новограчаничко-средњезападноамерички
ЛОНГИН
Епископ канадски МИТРОФАН
Епископ бачки ИРИНЕЈ
Епископ британско-скандинавски ДОСИТЕЈ
Епископ жички ЈУСТИН
Епископ врањски ПАХОМИЈЕ
Епископ шумадијски ЈОВАН
Епископ браничевски ИГЊАТИЈЕ
Епископ зворничко-тузлански ФОТИЈЕ
Епископ милешевски АТАНАСИЈЕ
Епископ диселдорфски и немачки ГРИГОРИЈЕ
Епископ рашко-призренски ТЕОДОСИЈЕ
Епископ западноамерички МАКСИМ
Епископ горњокарловачки ГЕРАСИМ
Епископ источноамерички ИРИНЕЈ
Епископ крушевачки ДАВИД
Епископ славонски ЈОВАН

Епископ аустријско-швајцарски АНДРЕЈ
Епископ бихаћко-петровачки СЕРГИЈЕ
Епископ тимочки ИЛАРИОН
Епископ нишки АРСЕНИЈЕ
Епископ буеносаирески и јужно-централноамерички
КИРИЛО
Епископ Митрополије аустралијско-новозеландске
СИЛУАН
Епископ далматински НИКОДИМ
Епископ осечкопољски и барањски ХЕРУВИМ
Епископ ваљевски ИСИХИЈЕ
Епископ будимљанско-никшићки МЕТОДИЈЕ
Епископ захумско-херцеговачки ДИМИТРИЈЕ
Викарни Епископ моравички АНТОНИЈЕ
Викарни Епископ ремезијански СТЕФАН
Викарни Епископ топлички ЈЕРОТЕЈ
Викарни Епископ хвостански ЈУСТИН
Викарни Епископ мохачки ДАМАСКИН
Викарни Епископ марчански САВА
Викарни Епископ хумски ЈОВАН
ОХРИДСКА АРХИЕПИСКОПИЈА:
Архиепископ охридски и Митрополит скопски ЈОВАН
Епископ полошко-кумановски ЈОАКИМ
Епископ брегалнички МАРКО
Викарни Епископ стобијски ДАВИД

МЕЖДУНАРОДНАЯ ЖИЗНЬ

THE INTERNATIONAL AFFAIRS

ИНТЕРВЈУ ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ Г. ПОРФИРИЈА ЗА „МЕЂУНАРОДНИ ЖИВОТ”, ЧАСОПИС МИНИСТАРСТВА СПОЉНИХ ПОСЛОВА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

Разговор је објављен на страници *interaffairs.ru*
на сам дан празника Рождества Христовог,
чиме је учињена велика част нашој Цркви

1. Ваша Светости! Ове године сте обележили 60. рођендан, а претходно сте изабрани за Патријарха српског. Дозволите да Вам честитам како јубилеј, тако и устоличење.

За мене је изузетна привилегија могућност да општим са читаоцима вашег утицајног и реномираног часописа. Веома сам захвалан на томе. Ову прилику морам да искористим да вашу публику крупним словима

подсетим на вековне везе Српске Цркве, а Црква није друго него сав крштени народ Божји, са Русијом. Нећу говорити ни о средњовековљу, ни о добу грофа Саве Владиславића Рагузина, чак ни о читавом двадесетом столећу који је обележен страдањем, али и снажењем и продубљивањем братских односа доласком избеглих Руса у Србију и у друге наше области јер су, ево, за последње две и по деценије трећег миленијума, те везе

joш више оснажиле на економском и политичком, а наравно на духовном пољу постале чвршће, рекао бих, него икада пре.

Таквом изузетном квалитету међусобних веза у допринеле и личности које као амбасадори представљају Руску Федерацију у Србији. Мада различити по темпераменту, спољашњим особинама, они су људским квалитетима, по пријатељству, штавише братству које препознају не само политичари, него рекао бих сваки човек у Србији, постали и остали симболи сарадње између два народа. Данас са задовољством размењујем мишљења са амбасадором Боцан Харченком, чија смиреност, готово монашка, даје сигурност и чврстину ставовима и анализама које износи. Морам да се молитвено сетим блаженопочившег амбасадора Виталија Чуркина, који је због одбране интереса нашег народа, али и заступања правде и међународног права, остао овде упамћен као својеврсни дипломатски витез, јунак. Бог да му душу прости. Наравно да је ове деценије светске, међународне политике и дипломатије, обележила личност министра Лаврова. Српски народ је, на жалост или на срећу, на послетку Бог зна, сувише често у фокусу те политике и дипломатског надметања. Стога увек са надом очекујемо речи Његове Екселенције Лаврова у неком светском форуму или престоници.

Захваљујем вам на честиткама. Захвалан сам, преваходно, Господу на свему што ми је даривао у животу. Моја лична максима могу бити речи светог апостола Павла: *Шта имаш што ниси њимио, и ако си њимио, што се хвалиш као да ниси њимио* (1Кор 4, 7). Можда се мудрост живота достиже онда када човек доживи духовну тачку у којој схвати да је све дар Божији, а његово биће и све што чини уздарје на тај дар.

Јубилеји, пак, служе да човек са извесне дистанце погледа свој живот и да види колико је послужио другима, увек имајући у виду да је Господ дошао у овај свет да служи, а не да му људи служе, и да да живот свој у откуп за многе.

2. Почетком године, говорећи о Косову и Метохији, нагласили сте, цитирајући блаженопочившег Патријарха Иринеја, да „највећа брига и даље је наше многострадално Косово и Метохија, наш духовни Јерусалим”. Повремено чујемо о нападима и пљачкама православних храмова. У чему видите највећи проблем: је ли то обичан криминал или израз мржње националистичких или радикалних снага, неделовање власти или недостатак напора на очувању права и јавног реда?

Још од краја осамдесетих година прошлог века наметнуо се утисак да је албански живаљ дисциплинован и хомогенизован у остварењу политичких циљева.

Могуће је да је то природан резултат родовског уређења. Ипак, много тачније је рећи да су напади о којима говорите резултати свих фактора које сте навели, а и једног који нисте, а то је инострани, који могуће не подстиче и не испирише нападе, али од јула 1999. године, кад затреба веже себи мараму преко очију.

За нас је ипак, од свега најважније да су Косово и Метохија наш духовни Јерусалим. Јевреји су током миленијумских егзодуса у дијаспори говорили: „Догодине у Јерусалиму.” Српска омладина се поздравља са „догодине у Призрену” манифестујући да чува свест да је Призрен царски град, престони град, Душанов град, да зна да се, на пример, вредност храма посвећеног Богородици Љевишки, названој по средњовековном топониму, не може измерити никаквим земаљским благом. При томе, они не позивају на сукоб или на било какву агресију. Наш пут, пут наше државе, нашег народа и Цркве је пут дијалога, мирољубиве коезистенције, уважавања сваког људског бића, свих позитивних људских уверења. Али то не значи никакав релативизам од стране Цркве по овом питању. Црква, али и патријарх лично, настоји да непосредно и систематски, на различите начине по питању Косова и Метохије као заветне српске земље, утиче на дух времена, на биће народа, на укупне друштвене, политичке и културне прилике у држави, како би начин размишљања младих нараштаја изражен у максими „догодине у Призрену” био трајна парадигма.

Руској држави која се не либи и да уложи вето у Савету безбедности, Руској Православној Цркви, другим помесним Православним Црквама, и у грчком и у словенском свету, као и папи Фрањи бескрајно смо захвални на подршци у борби за правду и мир, за Косово и Метохију. Није ме напустила нада да ће и у западном свету бити више личности, уметника, интелектуалаца, као што је Хандке или некада археолог и историчар Габријел Мије, који је косовско-метохијске фреске означио најлепшим творевинама средњовековне Европе и поручио: „Срби, не бојте се, ви и ваше фреске сте потребни свету и његовој историји!”

3. Какви су услови за организовање духовног и богослужбеног живота на Косову и Метохији?

Намећу се одређене паралеле између духовног живота на Косову и Метохији и духовног живота у Европи, прецизније на њеном западу. У јужној српској покрајини велики је број руинираних, девастираних, обесвећених, порушених, стога и празних храмова у којима је вековима служена Литургија. У Европи је, такође, велики број, празних храмова, са том разликом што нису порушени, нити обесвећени од оних који Христа и Цркву Његову не желе. Храмови у којима је вековима служена Литургија претворени су у

ресторане, тржне центре, различите туристичке атракције, дискотеке и слична места масовне забаве. Могуће је да отуда и потиче неосетљивост према уништавању цркава у овом делу Европе и страдању хришћана.

Молим читаоце да ми опросте уколико препознају горчину и јеткост у мојим речима, јер ме је 1985. године, у манастиру Муштутиште рукоположио владика Павле, потоњи патријарх српски. Тај манастир је из 14. века и, претпоставља се, становници тог краја су га 1999. године, порушили до темеља, уосталом као и парохиску цркву у селу, исто из 14. века, док су све српске куће у том селу спалили. Протерани Срби из Муштутишта, сваке године на Педесетницу, јер је храм био посвећен Светој Троици, долазе, уколико их не спрече, на рушевине манастира мог посвећења, где се служи света Литургија. И то је слика духовног живота на Косову и Метохији. Значи, тамо где је храм порушен или спаљен, уколико месне власти не спрече, служи се једном годишње, на дан светитеља коме је храм посвећен. Тада се ту окупи и народ. У северном делу покрајине, где је српски православни народ остао у апсолутној већини, може се рећи да се црквени живот одвија нормално, уобичајено, као и другим деловима Србије, у Српској Републици, Црној Гори и тд. У тзв. српским енклавама, заправо правим гетоима, где су Албанци у већини, рекао бих највећој срамоти на лицу Европе у 21. столећу, духовни живот такође постоји. И тамо свака енклава, сваки гето има свештеника или свештенмонаха који служи редовно у храму. Може се рећи: богослужења се одржавају редовно, уобичајено, али то „уобичајено”, треба схватити веома, веома условно, јер се и свакодневни живот одвија само унутар тих енклава, понегде у једној или две улице, из које је веома ризично изаћи, поготово женама и деци. Када се узму у обзир сви ти варијетети, затим епидемија вирусом ковид-19, која није заобишла ни јужну српску покрајину, мора се рећи да је духовни живот врло добро организован, а да је за ово заслужан Епископ рашко-призренски Теодосије са монаштвом, свештенством и верним народом.

4. Ове године навршава 80 година од почетка геноцида над српским народом у Независној Држави Хрватској, где су стотине хиљада Срба окрутно убијени у концентрационим логорима. Како Српска Православна Црква обележава тај датум?

У центру свих годишњица које Црква обележава, увек је света Литургија. Тако ће, свакако бити и овог пролећа, када се навршава годишњица почетка ужасног и небивалог страдања, геноцида који је извршен над српским православним народом, над нашом браћом Циганима и над нашом браћом Јеврејима на под-

ручју марионетске нацистичке творевине којој су дали име „Независна Држава Хрватска”. Литургију ћемо, ако Бог да, тим поводом служити у Јасеновцу, који је највеће стратиште, али и на другим местима. И света Литургија коју ћемо саборно служити током редовног пролећног заседања Светог Архијерјеског Сабора биће у знаку мучеништва свих страдалих у том вероватно најсуровијем и најсвирепијем, а у исто време планском и систематском затирању једног етноса у савременој историји. Циљ сабирања у Јасеновцу и на другим местима масовних егзекуција невиних јесте да молитвом, служењем Литургије, сви стекнемо благодат Духа Светога, да преображавамо себе, јер без Литургије, без молитвеног погружавања у тајну крста Христовог, у тајну мучеништва и тајну васкрсења, савремени човек се може начас претворити у немилосрдног осветника. То би значило само нови круг несреће којој не би било конца. Молитвом преображени православни човек никада није и никада неће нечије потомство, нечију децу, кривити за оно што су чинили родитељи. Отуда се многи који не познају дух и етос православља чуде како православни човек може да прашта. Православни хришћанин ће увек градити мир, пријатељство, а не освету. Сваки хришћанин мора све своје дарове да користи ради мира и разумевања међу људима. Српска Православна Црква ће наставити да подстиче и афирмише историчаре и друге научнике да раде на утврђивању историјске истине, ради разобличавања ревизионизма који и овде на Балкану, али и широм Европе, има једноставан циљ: аболирање нацистичких и фашистичких злочинаца, а тада не би требало искључити могућност да се поново покрене та спирала зла.

Подвлачим да ни историјско продубљивање знања, ни имплементација тог знања у школама и на факултетима не треба и не сме да служи злопамћењу, већ да буде опомена свима да се такво зло, какво су доживели Срби, Јевреји и Цигани у Другом светском рату, предупреди и да се никада и нигде не понови.

5. Верујем да ћете се сложити да амандмани који су донети у Парламенту Црне Горе на Закон о слободи вероисповести представљају позитиван корак: неће бити национализације храмова, дискриминациони закон је коригован. Међутим, нису сви проблеми решени. Црногорска страна је осујетила потписивање споразума са СПЦ, истовремено права Католичке цркве су заштићена конкордатом, муслимани такође имају споразум са државом, а СПЦ нема. Да ли ће бити потписан споразум?

Ваше запажање у потпуности осликава односе Црква и верских заједница и Владе у тој републици. Ми смо, заједно са архијерејима, свештенством и верним

народом у Црној Гори, који је показао своје право, блиставо лице, током недавних литија, spremni da učinimo sve што до нас стоји да се такав положај, заиста неpravедан, неравноправан, а узевши у обзир састав становништва и историју, потпуно апсурдан положај наше Цркве, измени. Наравно, на добро свих, државе, Цркве, оних који јесу верници Српске Православне Цркве и оних који то нису. Нико не сме да буде оштећен или ускраћен за своја права, на рачун оног другог. Понављам да смо spremni да размотримо све опције текста Уговора, оне које су до сада биле у оптицају, али ми сматрамо, наш правни тим, да има места побољшању. Ако буде сврсисходно, можемо кренути и од белог папира. Све на добро народа. Као и у било ком другом послу, ја и у овом желим да на исти начин уважим и заштитим интересе обе стране, а поготово што обе стране заправо у огромној већини чини један исти верујући народ, наш народ. Дакле, као и сви у нашој Цркви, по овом питању сам потпуни оптимиста. У догледном времену, чије трајање је пре свега одређено смиривањем политичких размимоилажења у Црној Гори, доћи ћемо до решења на добро свих. Потпуни смо једномишљеници са нашим архијерејима у тој ре-

публици, митрополитом Јоаникијем, владиком Методијем, свештенством, монаштвом. Спремни смо да предано радимо на остварењу циља.

6. У Хрватској се у децембру прошле године десио разоран земљотрес, страдали су храмови СПЦ, многи Срби су изгубили кров над главом. Како сада стоје ствари са обновом храмова и са помоћи онима којима је то потребно?

Девет месеци после земљотреса који је погодио Загреб, главни град Хрватске, уједно и седиште Епархије загребачко-љубљанске којом и даље управљам, суочили смо се са још једним разорним земљотресом који је погодио део Хрватске познат под именом Банија. Овај простор је вековима припадао граничном подручју Аустроугарске царевине, званом Војна крајина, у којем су већински православни Срби, бранили њене источне границе од суседног Отоманског царства. Као последица Другог светског рата, затим трагедије пражњења Републике Хрватске од Срба у рату деведесетих, етничка структура становништва се тамо значајно променила тако да је данашња Банија слабо насељена и економски неперспективна, а земљотрес је

још више погоршао и онако тешке услове за живот преосталог становништва. И пре земљотреса сам тамо носио хуманитарну помоћ. Веома тешко су живели они који су смогли снаге да после рата остану. До појединих села није дошла у трећем миленијуму електрична енергија. Учествовао сам у договорима са Владом Хрватске да наша села добију струју. Можда ми не бисте веровали на реч, да и то постоји у Европској унији. Куће неомалтерисане, поједини су преко прозорских отвора залепили најлонску фолију. Дечица сиротињски одевена. Е сада је на такву сиротињу дошао и земљотрес.

Тада је наша Црква организовала скупљање помоћи за пострадале, којих није било мало. Земљотрес се десио крајем децембра тако да смо се усредсредили на набавку стамбених контејнера, како би они без крова над главом преживели зиму. Пошто земљотрес није правио разлику, ни ми, наша Црква није правила разлику коме даје те контејнере за привремени смештај, да ли су римокатолици или православни. Земља се непрестано тресла кроз стотине мањих земљотреса који су, недељама и месецима додатно уносили немир и страх. Неки храмови су потпуно срушени, а други су неупотребљиви, јер су ризични за одржавање богослужбеног живота. Годину дана након земљотреса, благодарећи љубави многих, отпочела је обнова храма и многих домова наших верника, али свакако не оним темпом који би био задовољавајући. Посебну захвалност дугујемо сестринској Руској Православној Цркви која је међу првима понудила помоћ и преузела да у потпуности обнови храм Рођења Пресвете Богородице у граду Глини, јер је сам тај храм, усталом као и тај град, место ужасног, тешко описивог страдања, мучеништва хиљада православних, у Другом светском рату, тако да за нас има посебан значај.

Предстоје године обнове у којима ће, надам се, држава преузети руководећу улогу. То свакако неће умањити наше напоре да се обнови оно што је за обнову али, пре свега, да се сачува становништво које ће, уколико му се не понуде какви-такви услови за пристојан живот, наставити са одсељавањем са вековних огњишта.

7. Ваш однос према стварању неканонске Православне цркве Украјине (ПЦУ) од стране Цариградске патријаршије је познат. Сада СПЦ има сличан проблем на својој канонској територији у Црној Гори. Шта можете рећи о овим процесима који се одвијају у православном свету?

Ипак ћу морати да вас делимично демантујем. Може се рећи да у Црној Гори постоји група црквених деликвената, опскурних фигура, који готово сам сигуран, ни сами не верују у то да су они некакви свеште-

ници, а да је њихово удружење некаква црква. Они су, реално, само лоши глумци. Предводи их један распло за кога сви у Црној Гори знају да је од ране младости био у служби комунистичке тајне полиције која је прогањала Цркву. Њихова прича сада је негде између фарсе и комедије, а нема сумње да ће у последњем чину сви актери открити да играју у ријалити трагикомедији. Заиста је тешко разумети и оне који још увек подржавају тај пројекат. Никакве реалне проблеме у Црној Гори ја не видим. Знам да се Ваша дигресија, макар била само подстицајни шлагворт никако не би допала поменути епископима Јоаникију и Методију, који су заиста прави витезови православља.

Наш став према црквеном проблему у Украјини, свима је добро познат, верујем и нашим читаоцима који се интересују за ове теме. Рећи ћу само да, упркос запањујуће лакоће са којом је Цариградска Патријаршија занемарила свете каноне, еклисиологију, вековно устројство Православне Цркве, Свето Предање, ми суштински као, сигуран сам, и сестринска Руска Црква, не одустајемо од љубави према Мајци Цркви и надамо се, молимо се, да ће доћи дан, и то што пре, када ће бити одбачени ванправославни антицрквени утицаји и нецрквени пројекат који, колико сам у могућности да видим, никоме ни у Украјини није донео ништа добро, и када ћемо се сви у духу саборности Цркве, вратити братољубљу и свеправославном решавању свих проблема.

8. Одржавате редовне контакте са амбасадором Руске Федерације у Републици Србији Александром Боцан-Харченком. О којим питањима се разговара на састанцима?

Није непознато у овдашњим дипломатским и политичким круговима да сам од првог дана на месту предстојатеља Српске Цркве, предност у консултацијама о питањима која се тичу Православне Цркве у свету, проблема са којима се генерално хришћани сусрећу данас, као оним у вези са положајем српског народа, давао Његовој Екселенцији Александру Боцан-Харченку. Смиреност у дијалогу која заправо манифестује поузданост и чврстину ставова које заступа, импонују сваком саговорнику, било да се у свему слаже, било да има различито мишљење.

9. Сусрећете се и са америчким амбасадором, као и другим западним дипломатама који често „саветују” Србима да се оријентишу на ЕУ и да се дистанцирају од Русије.

Као и амбасадор Боцан-Харченко и амбасадори западних држава схватају и прихватају да су моје интенције више духовне, а мање политичке. Са друге стране сви смо упознати да Српска Црква има бригу и одго-

ворност према њеном верном народу који у великом броју живи у САД и земљама Европске уније. На послетку, ја себе доживљавам као интегралног Европљанина, који воли наш стари континент у његовом тоталитету, од Лисабона до Владивостока. И када критикујем западну политику, не престајем западну цивилизацију да поштујем и доживљавам као део свог идентитета и део идентитета мог народа.

10. Многи данас у православном свету расправљају о последицама епидемије COVID-19. Ваш претходник, Светејши Патријарх Иринеј, заузимао је строго канонски став у погледу поретка Богослужења и обављања Причешћа. Покушаји десакрализације простора храма, кашичице за свето Причешће, икона и крстова изазвали су неједнозначну реакцију међу православним верницима. Било је и представника Цркве који су изразили солидарност са таквим приступом, признајући могућност заражавања од светих предмета. Да ли СПЦ одржава континуитет по овим питањима?

Без сваке сумње. У нашој Цркви у Београду и другде, лично познајем неколико свештеника који су, на пример, када је зараза вирусом ХИВ, била на врхунцу, били духовници у болницама у којима су се лечили заражени. Служили су Литургију сваког дана, причешћивали се са оболелима и данас су живи и здрави. Замислите колико би свештеника преживело актуелну епидемију Ковид-19 да се зараза шири причешћем? Веома мало. Тако да за нас то није тема. Ми се молимо Богу да зараза што пре прође, али да ми православни хришћани, као и сви други људи, до тада не постанемо жртве свесног сејања страха и то не само од вируса, него страха од ближњег са ким поручују треба да држимо социјалну дистанцу. За нас православне важе отачке речи *Видео си лице браћиа своја, видео си Боја своја*, а не Сартрове да је *мој ближњи, мој њакао*. За Цркву, за духовнике, верујем и психологе, главна тема треба да буде како људи да сачувају духовно здравље у овим околностима, односно да сачувају богомдану слободу.

11. Задњих дана се активно расправља о изјави руководиоца представништва Цариградске патријаршије при Светском савету цркава у Женеви, архиепископа Телмеског Јова о реформи календара у православном свету како би се утврдио заједнички

са католицима датум прославе Ускрса. Какав је ваш став према овој изјави?

Наша Црква се тим послом неће бавити. Истина је да то није догматско питање, али и када су неке Православне Цркве прихватиле нови, грегоријански календар, у њима су настали сукоби у вези са тим. То није богословско питање *par excellence*, није ни суштинско, стога претпостављамо да га владика Јов није поставио због неког непринципијелног разлога, већ вероватно из неких практичних разлога, везаних за грчку дијаспору, ферије запослених и студената или слично. Српска, пак, дијаспора, не исказује такве потребе, без обзира на то што има сличне потешкоће. Има низ суштинских ствари које треба решити у дијалогу са римокатолицима, а који нас води ка једном, од Господа заповеђеном циљу *да сви једно буду*.

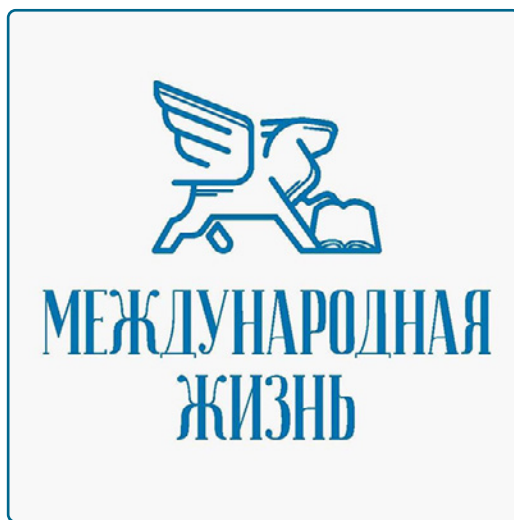
12. Ваша Светости, желимо да Вам се захвалимо на подршци Руској Православној Цркви по питању црквене ситуације у Украјини. Какав је актуелан став СПЦ по том питању?

Ми нећемо мењати наше ставове. Дајемо и наставићемо да дајемо снажну подршку Митрополиту Онуфрију и његовој Цркви. Ваша малопређашња аналогија, између Украјине и Црне Горе, јесте недовољно прецизна, али је разумљива. И ми смо, као и ви, доживели распад федералне државе, када су непријатељи пра-

вославља, а ја бих рекао непријатељи хришћанства, видели шансу да поцепају аутокефалне или аутономне Цркве. Због тога ми добро разумемо шта се догађа у Украјини. Због тога високо ценимо начин како је блаженог спомена патријарх Алексije водио брод Руске Цркве у тим олујним и бурним временима, а како је патријарх Кирил, смело ћу рећи, тријумфално води у трећем миленијуму. Најшира могућа слобода, потпуна аутономија у управљању коју је Руска Православна Црква омогућила Украјинској Православној Цркви, пример су највеће могуће икономије и црквене свести.

13. Зна се да држите предавања на Богословском факултету Универзитета у Београду. Да ли бисте могли да испричате о значају факултета за Србију и српски народ, о његовој садашњости и будућности?

Као предстојатељ Цркве више нисам у могућности да предајем на факултету, али моја се љубав заиста може поистоветити са љубављу према *мајци хранилишци*. Та љубав моја траје дуже од четири деценије. Данас

се највише старам да се код студената одржи истовремена приврженост и светом олтару и наставној катедри, односно да разумеју да теологија није само подвиг интелекта, изузетних људских способности и разумевања. То јесте потребно, али је недовољно. Теологија је подвиг, подвиг целокупног бића и живота у Духу Светом.

Факултет је веома важан у животу наше помесне Цркве. Он је извор сталне обнове наше богословске мисли, извор верности Светом предању наше Цркве, извор духовне просвете...

14. Ваша Светости, добро је позната улога Руске Православне Цркве, руског бизниса и руског политичког руководства у остваривању пројекта храма Светог Саве у Београду, његовог унутрашњег уређења. Управо је ту одржано заседање Архијерејског Сабора СПЦ, на којем сте изабрани за Патријарха. Како оцењујете допринос Русије стварању храма? Дали је познат датум његовог освећења?

Прича о храму Светог Саве, као заветном храму читавог српског народа, је заиста велика и сложена, јер је вишевековна и започета је још у 16. веку, када су Турци спалили мошти нашег највећег светитеља и када се наш народ заветовао да на месту где је то учињено подигне своју навећу цркву. Српски народ, његова Црква и држава су тај завет почели да испуњавају још у 19. веку, а храм је почео да се уздиже у годинама између два рата, у време патријараха Варнаве и Гаврила. У време фашистичке окупације, а потом и вишедеценијске комунистичке диктатуре, градња ове светиње је стала. Изградњу поново покреће мој претходник, блаженопочивши патријарх Герман, а настављају и окончавају је патријарси Павле и Иринеј. Напоменућу овде да је патријарх Павле у годинама југословенског грађанског рата обуставио радове на храму иако је средстава за то тада било, јер је то било време страдања српског народа. У изградњу овог храма су уткани векови и небројено мноштво приложника.

С обзиром на испреплетаност руске и српске историје, било би и чудно да Руси немају значајну улогу и у овом великом српском подухвату у славу Божју. Сви смо веома благодарни Његовој Светости Патријарху Кирилу и Руској Православној Цркви на помоћи која

је отворила пут да се крене са радовима на унутрашњем украшавању храма Светог Саве. Сам председник Путин је још 2011. године, када је први пут посетио храм, показао интересовање да и велики руски народ и држава буду део овог заветног подухвата српског народа. Заиста благодарни смо и руским компанијама, Гаспрому и другим, које су омо-

гућиле да руски уметници искажу своје богодане дарове на унутрашњем уређењу храма Светог Саве. Сада је и тај сегмент градње окончан. Преостаје нам само још и велико освећење храма, па да са миром у души кажемо да смо ми Срби свој завет у потпуности испунили према свом највећем светитељу и просветитељу, Светом Сави.

15. Године 2008. изабрани сте за председника Савета Републичке радиодифузне агенције Србије. Какав је Ваш однос према медијима, радију, телевизији, друштвеним мрежама? Какву улогу, по Вашем мишљењу, могу да играју у промовисању хришћанских вредности?

Нама изгледа да 2008. није толико далека, али у контексту медија, комуникационих и информационих технологија, представља већ далеку прошлост. Црква има обавезу да прати развој медија и да своју мисију сведочења Христа распетог и васкрслог по формату, начину елаборације прилагоди новим медијима. У дигиталном свету не постоје границе ни између континентална, а камо ли између религија, црква и слично. Показали су ми пре неки дан веома занимљив програм који Одељење спољних црквених послова Руске Патријаршије на српском језику емитује на друштвеним медијима. Програм је поучан, промишљено је прилагођен укусу једног дела популације, занимљив је јер поклања пажњу и неким рубним феноменима. У нашој Цркви, уз друге просветне и мисијске послове, управо градимо медијски систем који треба да иде у сусрет потребама савременог човека окренутог друштвеним медијима, па нам је програм који нам је на нашем језику серивиран из сестринске Цркве драгоцен путоказ при опредељивању садржаја и карактера програма.

Извор: <https://interaffairs.ru/news/show/33165>

Слово о Светом Сави

Јануара сваке године, већ вековима уназад, света православна Црква прославља великог и дичног светитеља – Светога Саву Српског. Саву нарочито величанствено прослављају његова духовна деца, његова српчад. У српским се земљама зна: на Савиндан, 14. јануара (27. јануара по гргуријанском календару) се служе свете Литургије, прослављају породичне славе, школе прослављају своју школску славу, одржавају се приредбе, певају се химне, говори се о животу и делу овог дичног Светитеља... Па ипак, извор инспирације на овај дан је непресушан. Колико се год о Светом Сави причало и писало, увек има да се нешто дода. Српска душа тражи свога духовног оца, гладна је Светосавља, жељна је оваплоћења Савине личности кроз поезију, прозу, интерпретацију... Молећи заступништво Светог Саве и његов благослов с више, презентујемо парче духовне хране, слово о Светоме Сави!

На менију ове духовне гозбе неће бити општепознатих ствари у виду информација и података, таксативног набрајања и историјских

форми. Све се то може наћи у многобројним уџбеницима, историјама Срба и Србије, житију Светога Саве па и песмама и народним приповеткама о овом светом Србину. Сервираћемо духовни и богословски осврт на неке мање познате етапе из живота Светог Саве. Надамо се да ће, пратећи овај рецепт, људи бити још молитвеније пробуђени спознајом силине Савине душе у личности највећег човека

Божијег који је ходао земљом а себе поносно сматрао Србином.

Свети Сава је деловао у трећем таласу покрштавања и оправослављивања народа на овим просторима. Први је био у време апостола, у првој половини првога века (где су најзначајнију улогу имали свети апостол Јаков Заведејев и његов ученик, један од седамдесеторице – свети апостол Агатоник, као и свети апостол Павле, али и други), а други талас је био у време равноапостолне браће Гирила и Методија. Овај трећи талас у време Светога Саве је вероватно и најзначајнији јер је то за свагда определило и укоренило српски народ у етосу православном, оличеном у једном човеку – Светоме Сави Немањићу. Оно добија један посебан назив – Светосавље. Колико је дубоко у умове, душе и срца Срба ушло Светосавље, види се и по силини која још увек делује, након осам векова на цео наш народ. Још је значајан био светосавски талас, јер је он први који се одиграва у смутно време после отпадања запада од Једне Свете Саборне и Апостолске Цркве, па смо ми од тада

постали и до сада остали исток – западу и запад – истоку. Тешко је и описати какав је визионар био Свети Сава док је божанском мудрошћу провидео осамостаљење српске цркве; како је утемељио цео српски народ на светељству свога оца Стефана Немање – Светог Симеона Мироточивог; како је свима уткао љубав према Христу, Небеској Отаџбини али и овој земаљској; како је утицао на свог брата Стефана Првовенчаног, светог српског краља, али и на све остале крвне и духовне потомке.

Један учени музичар 21. века је пожелело да свој дом украси једном лепом иконом. Замолио је иконописца да животвори икону, али није био сигуран коју би желео јер, наиме, није био дубински побожан већ обичајно. Када му је иконописац препоручио да то буде икона Светога Саве, овај школовани музичар је кроз питање збуњено прокоментарисао: „Зашто Светог Саву? Зар то није школска слава? Не бих њега, подсећаће ме на школске дане.” И заиста, Свети Сава се у народу највише повезује са школом – што никако није погрешно, али је овај стуб нашег народа био много свестранији од онога што му се приписује од стране неупућеног народа. Али и они који су историјски упознати, па чак и црквено, најчешће говоре о познатом бекству са очевог двора, где је млади Растко Немањић „презreo царке дворе и порфиру”, говори се и о подизању светогорског манастира Хиландар, о добијању аутокефалије српске цркве, евентуално о измирењу браће над моштима свога оца и касније о спаљивању Савиних моштију на Врачару. Ту се одприлике исцрпљују знања о Светоме Сави, а до срца долази неугодна (понекад и угодна) везаност за

школу. То не треба да чуди, јер се химна Светом Сави управо у школама учи и пева; позната је прича о Светом Сави и ђаволу, а историја једино Сави у имену додаје „Свети” (иако има толико светитеља о којима би школска историја могла да учи). То је оно што се зна и то је оно што се осећа на генералном нивоу. А да ли се зна да је Свети Сава васкрсавао из мртвих? Да ли је чудно ако кажемо да подвиге као што су Савини, Света Гора још више није? Да ли када чујемо реч „љубав” имамо асоцијацију на Светог Саву? Да ли завет коме смо доследни преписујемо опет њему? Знамо ли да оно што је Свети Сава нама оставио – сам је називао „правом вером”? Да ли можемо разумети да је био отац своје оцу? Чак му ни мач није требао како би савладао своје непријатеље. Знамо ли да је био вољен свуда и да се тренутно на коленима моли пред Христом за свој српски народ? Знамо ли да је црквено-државни закон постојао и пре Цара Душана? Све то ћемо овде

представити и свакога Светоме Сави приближити.

Да разјаснимо одмах једну недоумицу: да ли је Растко Немањић бежао од свог дома, и да ли је њега отац јурио? У народу и приповеткама се увек тако прича, али није то потпуна слика. Млади Растко јесте отишао од куће, али највише због самог себе и својих емоција, посебно према мајци коју је много волео. Она би му свакако дала благослов за манастир, али можда нешто касније и сигурно не без мајчиних суза које би можда одвратиле младог Растка. Отац такође, имао је довољно синова који би га наследили, а и био је побожан. „Јурење” за сином је више била потрага, јер није знао где му је најмлађи син, нити је знао за ту његову жељу. У „Животу Светог Са-

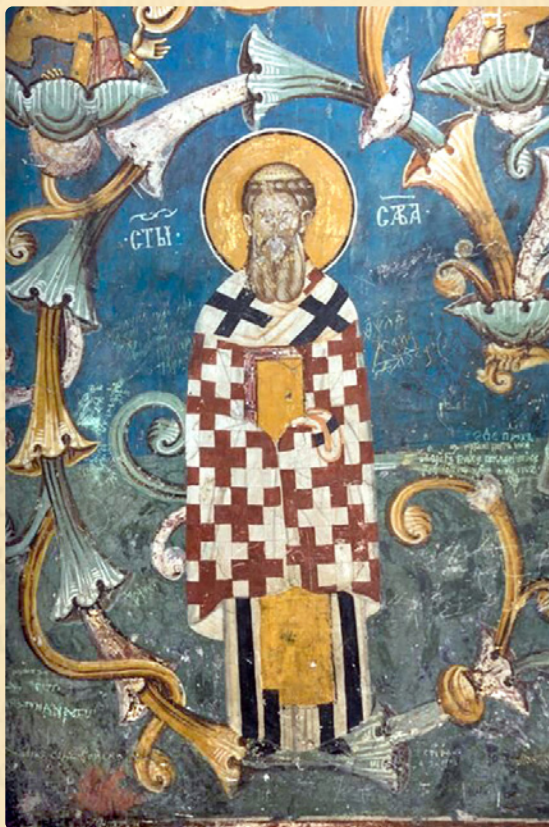
ве” светог Владике Николаја Велимировића је лепо описано олакшање које је Стефан Немања осетио када је пронашао свога сина на Светој Гори и чуо из његових уста да је добро и да не брине. Тако је почело.

Надовезујући се на причу о оцу и сину, дотаћићемо се неизмерне љубави између Светог Симеона – Стефана Немање и сина му Светитеља Саве. Та љубав се протеже и након очеве смрти, јер у Христу души смртни са бесмртним зборе. Када је већ био замонашен, Свети Сава је писао своје оцу (који му је редовно слао много дарова, а које је Свети Сава срдечно раздавао другима) да дође код њега како би се замонашио. Једном приликом му је рекао да га више никада неће видети нити чути од њега уколико не дође на Свету Гору и замонаши се. Иако то можда делује грубо, Свети Сава није мислио на себе, него на свога старог оца и старао се о његовом спасењу. Послушавши га,

Стефан Немања се није покајао и није погрешо. Постао је први светитељ међ Србима. Сава је био духовни отац своје биолошкој оцу. О љубави изузетно много говори и следећи догађај: већ остарео, Симеон је био везан за кревет и тешко је могао да се креће. Свуда су га носили на носилима. Када би дошло време молитве старац Симеон би са жалом говорио своје сину Сави: „жао ми је, али твој стари отац не може више да врши метаније.” На то би, љубављу испуњени монах Сава одговарао: „Нека оче, ја ћу правити метаније уместо тебе.” О каква синовска љубав! Сваким коленичком поклоном и уздицајем, љубав која је у срцу се све више оваплоћивала – пројављивала на делу. То је светог старца миром испунило, а Саву очевим и Божијим благословом. Тако је Свети Сава свакога дана радио

дупло више метанија, очеве љубави ради. Након смрти, на Савине молитве, Свети Симеон је из својих моштију пуштао благоухано и исцељујуће миро и тако указивао љубав ономе који га љубљаше. Зато и би прозван Мироточиви.

Пожелевши да сагледамо подвижништво Светога Саве, ми ћемо се запањити његовом ревношћу и љубављу за Христа којом је одисао. Као још млад монах одмах је почео строго да пости, бди целу ноћ, усрдно молећи се. По угледу на свете апостоле, ходио је бос кршном Светом Гором, не обазирјући се на доба године или терен по којем корача. Тај подвиг је на неко време прекинуо када му је дошао стари отац. Говорио је да не може да га гледа са тим крвавим стопалима јер тако старцу крвари душа. Након очеве смрти, Сава се вратио моди обуће коју је највише волео – непостојећа! Тада је толико постио да се хранио искључиво само светим причешћем. Записано је да му се од то-

ликог поста стомак спојио са кичмом. Касније је због тога био онемогућен да једе „на води”, него је морао узимати уље. После ревносног подвига наступило је свето смирење. Мање је познато да у Кареји, у испосници светога саве постоје вериге – ланци. То су ланци који су за зид окачени. Чему су служили? Ове вериге су биле ту зато, када би се од бдења Свети Сава уморио или му се приспавало, да се могао окачити, обесити рукама о те вериге како не би пао ако заспи усред свеноћних молитава. Тако је озбиљно Свети Сава схватао молитву и својим подвизима освештао надлазеће тешке дане за Српски народ и цркву.

Како се ратује? Оружјем, наравно. Како ратују Христови војници? Христовим оружјем, то се подразумева. А шта је Христово оружје? Крст часни, вера чиста и молитва честа!^[1] Тим је оружјем Христова војска свагда побеђивала и увек ће. За нас војују још и небеске силе – анђели и арханђели. Таква једна,

оку невидљива борба се одиграла и у време Светога Саве. Када је Стефан Првовенчани имао проблема са Стрезом, властелином из Бугарске. Прича око власти у Бугарској и учешћа Србије у њој је мало компликованија, али за нас је битно следеће: тај Стрез био је opak и покварен човек. Желео је да пролива хришћанску крв и то је и чинио. Када је дипломатија заказала, једино уздање српског краља Стефана је била у брата му Саве. Њега је послао да преговара са Стрезом и покуша да га уразуми. Стрез се био забарикадирао у својој тврђави и тамо чинио гнусне ствари. Бацао је са терасе људе ради забаве, а услед баханалија које је организовао. Када се појавио Свети Сава, Стрез га је примио са свим почастима, али му је срце било камено и није хтео да слуша Саву

ни када је говорио смирено и о љубави Христовој, нити када је претио казном Божијом. Свети се Сава повукао и у близини те тврђаве усрдно Богу молио. Ујутру је стигла вест да је Стрез мртав, а да је пре него што је задобио смртну рану узвикивао свим присутнима да га спасу од младића са крилима и ватреним мачем. Јасно је да је ангео Божији дошао и учинио правду. Касније су се сви на српском двору радовали, осим Саве коме је било жао што није могао да спасе Стрезову душу. Тада је пред војницима и војсковођама изговорио: „*Чујте и њазитте, драћо. Госѡод нас је издавио без икаквој оружја, коња и људске снаје, усмрћујући нашеј ѡроѡивника. Да, сам Госѡод је све ѡо учинио ѡосредствѡм Пресвѡите Боѡородице и нашеј ѡца Светѡј Симеона. Све се ѡво Стрезу доѡодило збоѡ њеѡвих ѡревара и немања стѡраха Божјеја. Према ѡѡме, будитте разумни и украситте свој живѡит ѡошѡвањем свемојухеј Боѡа, који не ѡресѡано ѡледа ѡгозио и види наша*

добра и рђава дела. Не ратујте, изузев у одбрани Божје правде. Неће вас никада задесити никакво зло, ако сте решени и сиремни да испуњавате вољу Божју, у која никада не престаните да полагајте наду” [2]

„Чекам васкрсење мртвих...” вели Никео-Цариградски символ вере. То је васкрсење које очекујемо сви и које ће се збити по другом Христовом доласку. Али до тада, било је и биће још васкрсавања, не оног коначног, али васкрсавања – повратка мртвих у живот – да. То је чинио Христос, то су чинили Његови апостоли, то су чинили и многи угодници Божији. Али за разлику од осталих чуда и дарова Духа Светога, овај није толико заступљен. Свети Сава је васкрсавао из мртвих!

Када је Савин брат Стефан био на самрти, при сваком виђању мољаше Саву да га замонаши, како би свој живот окончао у англеском чину монашком. Свети Сава је то одлагао и одлагао. Лечио је свога брата молитвама и силом Господњом, али никако да га постриже. Једном беху дошли краљеви коњаници пред Светога Саву и пренеше му тужне вести: „Твој браћо, краљ Стефан је умро.” Сава похита ка двору. Говорили су му успут да је Стефан само дозивао Саву. То су му биле и последње речи. Никога од својих наследника није одредио за новог краља говорећи: „Моје краљевство није моје, већ моја браћа. Пишајте Саву.” И тако дође у двор после дужег времена Сава и нађе брата како лежи мртав, опкољен ожалошћеном породицом и дворанима. Тада Сава спусти руку своју свету на груди Стефанове, закристи му срце изговарајући молитву: „Зайоведи, Господе, Твоје анђелу”, мољаше он, „да врати душу Твоје слузи, а моме браћу, да живи само до вечери овога дана, како би ја могао увести у анђеоски ред монаха, који је он иако силно же-

лео.” Тада гласно рече: „Успани мој јосидогару и јовори!”. Бог даде те васкрсе краљ Стефан Првовенчани. Каква сила! Тада је по Савином савету одредио сина Радослава за краља, предао му свој жезал и круну, примио монашки чин и онда се примирио. До краја дана и свог земног живота је провео прислоњен на Савине груди, као некад свети Јован Богослов – љубљени ученик Христу на Тајној Вечери. Сава га је миловао и говорио му о Царству Божијем. Тако, слатко предаде дух свој монах Симон, некадашњи краљ српски Стефан Првовенчани.

Напоменули би и то да је пре Душановог законика постојало Савино „Законоправило” (грч. Номоканон или руски Крмчија). Њега је од тада користио манастир Хиландар и многи други манастири, као и краљ Стефан. Имао је Савино Законоправило код себе и увек се са њим консултовао, а и лично са братом Савом.

Шта је оно највеће што нам је у ствари оставио Свети Сава? Све су ствари велике: и сећање, и школа, и Законоправило, и чудеса, и продуховљен народ... Али све то је мањег значаја од оне главне ствари – вере православне. Свети Сава је то називао „Правом вером”, што оно и јесте. Упућивао је на Онога од Кога и задобија сву ту силу и снагу – на Исуса Христа, на Свету Тројицу, Једнога у Тројици и Тројицу у Јединици. То је нама али и целом свету завештао у *Беседи о правој вери*. Ту исповеда веру коју нам оставља у аманет. То је вера Јеванђељска, вера Васељенских сабора и Светих Отаца. Њу треба читати редовно и себе и друге подсећати на њу. О њој самој ништа не говори боље до она сама. Речи Светога Саве пред крај беседе: „Зайто, ако ово сачувате, дићете блажени од Боја у векове и диће блажена срца ваша, и блажене диће душе ваше, и блажени дићете, ви који сте примили Божју веру и

сачували се чисти у њој. Гледајући на бесмртни Христов дар, бесмртна дела у Христу свагда творите: веру чисту и молићу чисту, с љубављу имајући према Њему наду, и савест чисту пред Бојом и људима (ујор. ДА 24, 16), јоси и дгење, истину у свему, чистоту телесну и душевно уздржање, чувајући разум свештој крштења, просвећења Божјеј, којим се одрекосмо Сотионе и свих дела њејових. И свагда покајање људити, исповедање својих грехова и йлакање над њима и смирење, йраведност, йоучење, исправљање своја животи, мржњу на грех; неоийање, не блудничење, нејо, найроштив, чист животи, какав је ујодно йдеати Божјим очима.”

За крај, молитвено се обративши Светоме Сави, подсетимо се пророчке надпесме – Небеске Литургије светог Владике Николаја Велимировића. У њој му се Духом открива да Свети Сава клечи пред Престолом Христовим и моли Га за свој српски народ. Толико је велика љубав Савина за нас, да у једном тренутку Сава Христу каже: „Сийд ме једе и сийд ме изједе. Здој тријеха народа мојеја, шито и мене држиш близу себе. Зайто йлачем мој Предраји Сйасе, Вјечности ми је крајка за йлакање, Волио бих и у йаклу бити, Само Срби да се Боју врати”.

Одговоримо на ту љубав Светога Саве држећи се Савиног завештања, држећи се праве вере, држећи се Светосавља, држећи се православља. Слава нек је Богу кога Сава воли и пред Киме се за нас моли – Оцу и Сину и Светоме Духу, сада свагда и у све векове векова. Амин!

Студент Православног
Богословског факултета,
Душан Мићићеловић

[1] Из „Беседе о правој вери” Светога Саве

[2] *Животи Свештој Саве* – Свети Николај Велимировић

Биљка са Срцем у новом дечијем Мартирологиону Цркве

Владика Максим (Васиљевић)

Владика Атанасије, мали Жарко и његова мајка Бранка, 1994. године

Прво оглашавање Херцеговачког Владике после његовог устоличења био је јунски *Извештај* о злочину у селу Брадини (дао је извештај очевидаца о страдању Срба код Коњица). Тела Срба побијених од муслиманâ, крајем маја 1992, Срба у Брадини, више Коњица, ископана код Цркве у томе уништеном селу, сахрањена су на градском гробљу у Требињу у лето 1998. године.

„Ако се после, у току даљих ратних сукоба, може говорити о међусобној кривици у међусобном убијању, у Брадини се то не може казати, јер је недужни народ сатеран из својих околних села у то село, које је постало други Јасеновац, друга Глина, други Пребиловци. И почели су убијати и затирати и прогонити Србе као звери, а народ је био у збеговима, без могућности да оде где даље. Одозго Иван седло, доле Неретва, око

планине, а свуда непријатељ. Треба их именовати: на челу мање групе – Хрвати, а огромна већина – муслимани. Затирали су Брадину, и данас је затиру, али ви не дадoste, драга Браћо Мученици, да се име Брадине затре. Почивасте под земљом, ево, шест година, и даде Бог да непријатељ заслепи и да не види да ће злодело изаћи на видело”.

„Знали смо за масовне гробнице, за Мученичку Цркву Брадинску, која је нова Глинска Црква. Знали смо за гробнице пред њом и око ње, и северно до Иван седла, и јужно до мученичких Челебића, али, и када смо то говорили, говорили смо кришом, да непријатељ не ископа ваша тела и не уништи их. И изгледа да је мало фалило да се то оствари. Али, ето, Промислом Божијим данас сте овде изашли из земље, и ви сте сведоци Васкрсења Христовог!”

Потом је напаћеној родбини, мајкама, родитељима, деци, сродницима, рекао да су они на Небу живи, и овде присутни. „Вама нека буде утеха од Бога, утеха кроз сузе, кроз плач, али нека кроз њих провејава радост наде у Васкрс”.

Први епископски дани су у знаку приче о малом деваку, живом мученику – Жарку Куљанину. „Син Стева и унук пострадалог јунака српског Сретка, који као дете није ни проходао, а ни прогледао добро. Као биљчица је на рамену мајке, и он сведочи о страдању великомученичке Брадине”. У чисто српском селу више Коњица (у Брадини је била свега једна хрватска кућа), под Иван седлом, на путу за Сарајево, 26. и 27. маја 1992. године, упале су хрватско-муслиманске снаге, њих 3.000 наоружаних.

„Тада су хрватско-муслиманске усташе сатерали 16 околних српских села у Брадину, све Србе, близу 3.000 жена, деце и људи. Неки су Срби имали пушке и борили се, али узалуд; само неколико њих пробило се из обруча и отишли су за Калиновик. Онда је ту неколико стотина Срба побијено, а преко 2.500 српског живља сатерано у тунел под Иван планином и онда у логору у Коњицу, Челебићима и у Бутуровић пољу. Ту су их тукли, клали и убијали, а жене силовали. До данас имамо набројано преко 240 жртава у Брадини и околини, шеснаест српских села је потпуно уништено, а ускоро и свих 26 коњичког краја”.

Тих ратних година Владика Атанасије је говорио о малом Жарку Куљанину где год је стигао: у Београду, Грчкој, Женеви, Америци.... Убили су му оца, пред очима Бранке, Жаркове мајке, убили му деду Сретка и ујака, а Бранку су у седмом месецу трудноће стрпали у затвор у Коњицу!

„Кад је она, од страха, болова и мука – знате како је свака трудница преосетљива – почела да се у затвору порађа, лекар муслиман, одвео ју је у самицу и кад се породила намерно је закаснио да пресече пупчану врпцу. Дете је ослепело у недостатку кисеоника; кад се родило, није имало инкубатор, и тако је то данас једна ретардирана биљчица на рамену своје мајке, једва испушта слабе гласиће; дете је скоро слепо. То је прави мученик! Двоструки мученик. Кад сам се срео са Бранком Куљанин, сада избеглицом у Београду, рекао сам јој: ‘Немој, сестро, да плачеш, ти си жива мученица, а твој Жарко је двоструки мученик.’”

Пред светским званичницима Владика Атанасије је говорио да и ми Срби жалимо за малом Алмом, сарајевским муслиманским дететом. „А да ли за српчетом Жарком Куљанином жали ико у хришћанској Европи? Да и не говорим о лицемерним Енглезима, Немцима или такође о муслиманима!” Енглези су организовали експедицију хеликоптера у Сарајево да узму мало рањено муслиманче, рањену девојчицу Алму, „јер и она је дете Божје”.

Владика Григорије, мала Симона, мајка Бранка и мали Жарко и наручју Милана Васиљевића 1994. г. у Аспровалти, Грчка

„Али, мука дође човеку кад види како страдају и српска деца, а Европљани то неће ни да чују, ни да знају, ни да признају. Да ли они знају, разумеју моје напаћено дете, мало Српче Жарка Куљанина, који је остао ретардирано дете, јер је рођен у муслиманском логору у Коњицу, и то у 7. месецу мајчине трудноће”.

Сам Атанасије је спасавао децу других народности, било где у Херцеговини. „Сећам се хрватске девојчице Марије са Борака, коју сам извезао у нашим колима. Мајка јој је била рањена, отац рањен, а Срби спасавају њу и своје суседе”.

А мали Жарко, параплегично дете у коме једино срце није било оштећено, постао је оличење новог Децијег мартирологиона. Његов пример страдања би требало да буде пред очима свих, по речима Владике Григорија, ”како више ниједно дете не би искусило Жаркову судбину и како ниједно место не би доживело судбину Брадине!”

Мали Жарко је преминуо децембра месеца 2020. године и сахрањен у Обреновцу. Остао је у свенародном памћењу захваљујући његовом Архипастиру – Атанасију Херцеговачком.

Света Архијејерска Литургија и рукоположење у храму Светог Стефана у Алхамбри

Другог дана празника Рождества Христова, 8. јануара 2022. године, када Света Црква празнује Сабор Пресвете Богородице, Његово Преосвештенство Епископ Западноамерички Господин Максим началствовао је евхаристијским сабрањем у Саборном храму Светог Стефана у Алхамбри, Калифорнија. Његовом Преосвештенству су саслуживали протојереј-ставрофор Лазар Васиљевић, протојереј-ставрофор Никола Чеко, протојереј-ставрофор Предраг Бојовић, протојереј-ставрофор Милован Катанић, протојереј Норман Косановић, протођакон Павле Жермен и ђакон Владан Радовановић.

Током Свете Литургије верни народ имао је прилику да види и молитвено учествује у рукоположењу епархијског ђакона Владана Радовановића у чин свештеника.

У празничној беседи Епископ Максим се осврнуо на чин рукоположења и нагласио значај, величину и одговорност свештеничке службе унутар заједнице Цркве и подсетио да се рукоположеним свештенослужитељима даје харизма евхаристијског преображаја света, што ни анђели не могу чинити. Новорукоположеном презвитеру је рекао: „Данас си добио благодат да волиш и непријатеље своје, да носиш слабости ближњих и да се молиш за свакога. У свом пастирском раду твоје врлине биће испуњене благодаћу Божијом јер све што поседујемо бива употпуњено у нашој служби и без Божије благодати не можемо ништа чинити”.

После Свете Литургије уследила је трпеза љубави у парохијској сали, током које је отац Никола, у име верног народа Саборне цркве, честио рукоположење и упутио најбоље молитвене жеље оцу Владану и његовој породици.

Аксиос и на многаја љета новорукоположеном свештенику Владану Радовановићу!

Христe, Боже, Који си се јавио и свет просветио, слава Теби!

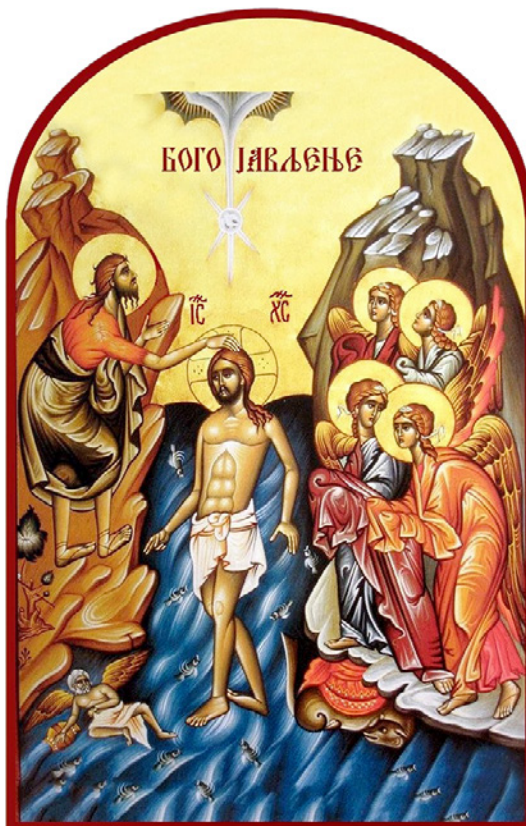
Богојављење – 19. јануара по новом, а 6. јануара по старом календару, Православна Црква слави велики хришћански празник Богојављење. Тог дана православни једни друге, а и сав народ Божји, поздрављају древним поздравом „Бог се јави – Заиста се Бог јави“.

Свети Јован Златоуст је о данашњем празнику, поред осталог рекао: „Хоћу да празнујем, љубљени, и оран сам да светкујем. Јер је свето Богојављење печат празника и врата светковине...“.

По повратку из Египта, Господ Исус Христос је до своје тридесете године живео у Назарету са мајком својом, Пресветом Богородицом Маријом и Јосифом, који је међу људима сматран Његовим оцем. Скривајући силу свог Божанства, Исус је живео од рада својих руку. Када је Господ навршио тридесет година од свог телесног рођења, он отпоче своју учитељску и спаситељску мисију.

У то време, Јована, сина првосвештеника Захарије и Јелисавете, који је био шест месеци старији од Исуса, Бог упутује у жарку пустињу у близини реке Јордана. У пустињи је Јован, одевен у хаљину од камиље длаке и опасан кожним појасом, живео испосничким животом. Хранио се дивљим медом и сувим, пустињским биљем. По заповести Господњој, проповедао је: „Покајте се!"; громогласно је узвикивао, „Приближило се Царство Небеско! Припремите пут Господњи! Поравните стазе Његове!“ У гласу овог пророка Божјег многи људи препознаше глас Господњи. Покајаше се због кршења Божјих закона и дођоше Јовану да их крсти у Јордану. Тада је говорио: „Ја само припремам пут Ономе који долази за мном, и који је много већи од мене: ја нисам достојан ни да му одрешим ремен на обући. Ја вас крштавам водом за покајање, а он ће вас крстити Духом Светим. Он је Христос, помазаник Божји кога очекујемо.“

И заиста, једнога дана дошао је Господ Христос из Галилеје на Јордан да га Јован крсти. Док је Исус прилазио Јован је објавио ученицима својим и окупљеном народу: „Гле, Јагње Божје које узима на себе грехе све-

та!“ Јован је био збуњен. Знао је да пред њим сам Син Божји. Стога му је рекао: „Ти треба мене да крстиш, а Ти долазиш к мени.“ На то му Господ одговори: „Остави сад, јер тако нам треба испунити сваку правду“.

И Јован га крсти. Исус изађе из воде и, гле, отворише се небеса, и виде Духа Божијег где силази као голуб и долази на њега. И зачу се глас с небеса: „Ово је син мој љубљени, који је по мојој вољи.“ Тада је свету и свим људским поколењима откривена тајна Свете Тројице. Бог Отац говорио је Сину с неба, Бог Син се крштавао у реци Јордану, а Бог Дух Свети сишао је на главу Бога Сина у виду голуба. Због тога се данашњи празник и назива Богојављење.

О чудесном Богојављењу сведочио је и сам Јован Крститељ: Видео сам Духа где силази као голуб са неба и остаде на Њему. И ја га не знадох, али Онај који ме посла да крштавам водом он ми рече: На кога видиш да силази Дух и остаје на њему, то је Онај који крштава Духом Светим. И ја сам видео и засведочио да је он Син Божји. Понекад се овај празник назива и Просвећење јер је Господ Исус Христос својим крштењем у Јордану осветио, учинио светом не само воду у овој реци, него и сву воду уопште, па и сву материју, сву творевину Божју.

На Богојављење се у свим светим храмовина после Свете Литургије освећује вода.

Суштину смисла и опис овог великог празника, Црква је сажела у Богојављенском тропару:

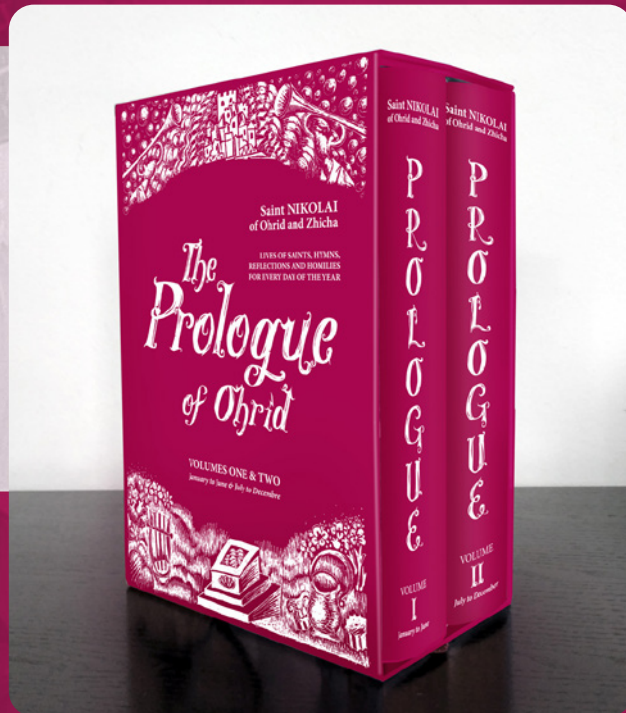
*У Јордану када си се крштавао Госпoде,
показало се поклоњење Тројици,
јер глас Родитеља сведочаше за Тебе,
именујући Те Сином Љубљеним,
а Дух у виду голуба,
појаврђиваше истинитиост речи:
Христe, Боже, Који си се јавио и свет просветио,
слава Теби!*

Извор: Епархија шумадијска

The Prologue of Ohrid

Lives of Saints, Hymns, Reflections,
and Homilies for Every Day of the Year
(Revised and Expanded)

By: St. Nikolai of Ohrid and Zhicha (Velimirovic)

Lives of Saints, Hymns, Reflections, and Homilies for Every Day of the Year (Complete, Amplified, Revised, and Expanded)

St Nikolai (1880–1956) has been called the “Serbian Chrysostom” for his theological depth and golden tongued eloquence. His Prologue has become a much-loved spiritual classic for Orthodox Christians worldwide.

In this new edition of the Prologue, a complete, amplified, revised, and expanded English translation has been made available. The editors saw the need to include many saints from among the various Orthodox peoples over the course of the past ninety years who are not found in the original Prologue. Among these new saints are, for example, the holy Elders Porphyrios and Paisios, the holy Bishops John of San Francisco and Mardarije of Libertyville, and thousands of New Martyrs.

An inspirational source-book of the Orthodox Faith, it contains within its pages a summation of the Church’s

wisdom and its experience of sanctity through the grace of Christ. Lives of Saints, Hymns, Reflections and Homilies are presented for every day of the year. The text of this 1,624-page magnum opus of St. Nikolai has been translated from the Serbian and edited by Bishop Maxim, the clergy and monastics of the Serbian Orthodox Diocese of Western America.

Nearly ninety years after the release of the first edition of the Prologue of Ohrid, Sebastian Press is publishing a new, complete, amplified, revised, and expanded version! All the names of the known and new saints have been added by the editors. Saint Nikolai of Ohrid and Zhicha (1880–1956) has an ardent desire that the whole world recognizes the Orthodox salvific truth of Christ, Who is revealed and glorified through His Saints. For this reason, he wrote the Prologue of Ohrid, a compendium that includes the Lives of Saints, Hymns, Reflections, and Homilies for every day of the year.